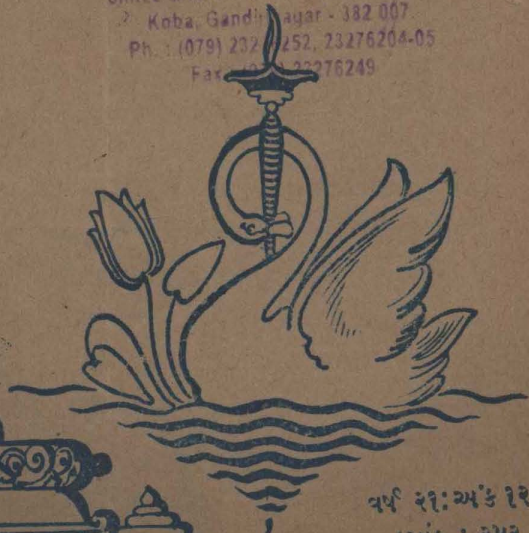

શ્રી કૈલ સહ્ય પ્રકાશ

ACHARYA SRI KAILASSAGARSURI GYANMANDIR
SHREE MAHAVIR JAIN ARADHANA KENDRA
Koba, Gandhinagar - 382 007
Ph. : (079) 2327252, 23276204-05
Fax : (079) 23276249

વર્ષ ૨૧: અંક ૧૨
ક્રમાંક : ૨૫૨

વિષય-દર્શન

અંક :	લેખ :	લેખક :	પૃષ્ઠ :
૧	તારંગા વિશે એક પત્ર	પૂ. પં. શ્રી. રમણિકવિજયજી મ.	૨૪૧
૨	ટ્રેલિવિઝન	પૂ. મુ. શ્રી. દર્શનવિજયજી ત્રિપુટી	૨૪૮
૩	હું તો બલો એકલો !	શ્રી. રતિલાલ દીપચંદ દેસાઈ	૨૫૧
૪	થયપરિણા (સ્તવપરિણા) અને એની યશોવ્યાખ્યા	પ્રો. હીરાલાલ ર. કાપડિયા એમ. એ.	૨૫૯
૫	એકવીસમા વર્ષનું વિષય-દર્શન		૨૬૨

નવી મદદ

શ્રી. પ) મુનિશ્રી ગૌતમસાગરજીના સદુપદેશથી-વડાલી

પુસ્તક-સ્વીકાર

પુસ્તકનું નામ : ક્ષમા

લેખક : વસંતલાલ કાંતિલાલ ઇશ્વરલાલ

પ્રકાશક : સેવંતિલાલ કાંતિલાલ ઇશ્વરલાલ ૧૧, કદં પેરેડ, અહમદાબાદ,

કોલાયા : સુબર્ધ-૫

મૂલ્ય : સદુપયોગ

॥ ૐ અર્દમ્ ॥

અસિલ માર્ગવર્ષીય જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક

મુનિસમ્મેલન સંસ્થાપિત

શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિનું માસિક મુલ્યપત્ર
જેશિંગમાઈની વાડી : ધીકાંટા રોડ : અમદાવાદ (ગુજરાત)
તંત્રી : ચીમનલાલ ગોકળદાસ શાહ

વર્ષ : ૨૧

વિક્રમ સં. ૨૦૧૨ : વીર નિ. સં. ૨૪૮૧ : ઇ. સ. ૧૯૫૬

ક્રમાંક

અંક : ૧૨

ભાદરવા સુદ ૧૧ શનિવાર : ૧૫ સપ્ટેમ્બર

૨૫૨

તારંગા વિશે એક પત્ર

પૂ. પં. શ્રી. રમણીકવિજ્ઞયજી મહારાજ

॥૬॥ સ્વસ્તિ શ્રી અજિતજિન પ્રણમ્ય શ્રી મગસૂદાવાદ શુભસ્થાને પૂજ્યા-
રાધ્ય સર્વે ઉપમા વિરાજમાન સેઠજી શ્રી ૫ સેઠજી શ્રી જગતસેઠજી શ્રી
પુસ્તાલયંદજી મૈદેતાબરાયજી સેઠજી શ્રી ૫ મહારાજ શ્રીઉદ્યોતયંદજી સરૂપ-
યંદજી સેઠ શ્રીગુલાબયંદજી સેઠજી શ્રીસમરયંદજી સેઠજી શ્રીઅલૈયંદજી
સેઠજી શ્રીસુખાલયંદજી સેઠજી શ્રીમહેરયંદજી. સાહ શ્રી ૫ ઇંદ્રયંદજી સાહ
શ્રી બાબુજી ધરમયંદજી બાબુજી શ્રીપ્રસન્નયંદજી રાય શ્રીદયાલયંદજી સાહ
શ્રી ૫ બાબુ શ્રીમૂલયંદજી સુગાલયંદજી ભાઈજી શ્રીકેતેહયંદજી તથા શ્રી
આણંદયંદજી બાબુ શ્રી ૫ બડે મોતીયંદજી બાબુજી શ્રીરતનયંદજી રૂપયંદજી
સાહ શ્રી ૫ સરૂપયંદ ગોવર્દનદાસજી બાબુ શ્રીમયાયંદજી બાબુજી શ્રીલાલ-
યંદજી બાબુ શ્રીકેતમયંદજી બાબુ શ્રીસાહબરાયજી શાહ શ્રી ૫ માનજી
સાહજી સમસ્ત શ્રીસંઘચરણાન્ શ્રીતારંગાજી તીર્થથકી લિખિત સાહ માણક-
યંદ ધરમયંદ તથા અહમ્મદાવાદ નગરવાસી સેઠ નથમલ પુસ્તાલયંદ તથા
શ્રીપાટણનગરવાસી સેઠ કેસરીસિંઘ ગુલાબયંદ તથા વડનગરવાસી સેઠ દયારામ
પદમસીહ તથા શ્રીવીસલનગરવાસી મૈહતા બોધા ભીમજી તથા મૈહતા પુસ્તાલ ગુલાલ
સમસ્ત શ્રીસિંઘનો જુહાર વાંચળ્યોજી. જત અત્ર શ્રીદેવગુરુપ્રસાદે સુખસાતા છે.
તમારા સુખસાતા રૂપ સમાચાર લિખીને અત્ર શ્રીસિંઘને હર્ષ ઉપજવવોજી.

બીજું સમાચાર ૧ પ્રીછળ્યો જી-શ્રીસિદ્ધાચલજી તથા શ્રીગિરનારજી શ્રીતાર-
ંગાજી શ્રીઆણુજી તથા શ્રીગૌડી પાર્શ્વનાથજી સ્વામીજીની યાત્રા કરવા માટે
સમસ્ત શ્રીસિંઘ વૈંહલા પધારળ્યોજી. પાંચ તીર્થની યાત્રા કરવાનાં ફલ શાસ્ત્રમધ્યે
ઘણું કહ્યાં છે તે વાસ્તે પાંચ તીર્થયાત્રા કરવા સમસ્ત શ્રીસિંઘ વૈંહલા પધારળ્યો જી.

૨૪૨]

શ્રી. જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ : ૨૧

તુમે શ્રીજિનશાસન મધ્યે શોભાવંત શ્રાવક છો, તુમે શ્રીસંઘ સમસ્ત ઐકવીસ ગુણે કરી બિરાજમાન છો, શ્રીજિનશાસન ઉપર રાગ રાષો છો તેહ થકી વિશેષે રાખજ્યો છ.

બીજું સમાચાર ૧ પ્રીછજ્યો છ શ્રીતારંગાણ તીર્થ શ્રીસિદ્ધાચલજનો દુકં છે. તે સ્થાનક ઉપર આચાર્યજી શ્રીહેમચંદ્રસૂરિજી પધાર્યા તિવારે તારંગાણની શોભા ઘણી દીઠી તિવારે શોભા સહિત સ્થાનક ભેઈને મનમાં હર્ષ ઘણું પામ્યા તિવારે મનમાં મનોરથ કર્યો જે એ સ્થાનક ઉપર પ્રાસાદ નીપજે તો ઘણા ભવ્ય જીવ સંસારથકી સુખી થાય. એહવો મનોરથ કરીને રાજા શ્રી કુમારપાલભૂપાલજીને તીર્થ ઉપર ભક્તિ કરવાનો ઉપદેશ કર્યો. તિવારે રાજા કુમારપાલજીએ આચાર્યજીના મુખ થકી ધર્મઉપદેશ કેમલ ચિત્ત સહિત સાંભળ્યો તિવારે રાજા કુમારપાલજી ઘણું હર્ષ પામ્યા હર્ષ પામીને રાજા શ્રી કુમારપાલજીએ આચાર્ય શ્રી હેમાચાર્યસૂરિજીને પ્રશ્ન પૂછ્યું જે-સ્વામી તીર્થ ઉપર ભક્તિ કેઈ રીત થકી કરવી ? ભક્તિ તો ઘણા પ્રકારની છે, શ્રી આચાર્યજી ! તુમે મુઝને આજ્ઞા કરો તેહવી તીર્થની તીર્થ સમરાવવાની ભક્તિ કરુ. તિવારે આચાર્યજી પરમહયાલ થઈને કહ્યું જે-શ્રી તારંગાણનો પર્વત શ્રી સિદ્ધાચલજનો દુકં છે, એ સ્થાનક ઉપર અજિતનાથજી સ્વામી ચોમાસું રહ્યા હતા, તે માટે એ તીર્થસ્થાનક ઉપર શ્રી અજિતનાથ સ્વામીજીનો પ્રાસાદ નીપજે તો ઘણી રૂઢી વાત છે. તિવારે રાજા શ્રી કુમારપાલજીએ પરમહયાનિધિ આચાર્યજી શ્રી હેમચંદ્રસૂરિજીના ઉપદેશ થકી તીર્થ-ઉદ્ધાર કરવા મંડાવ્યો.

ઉદ્ધારતું મંડાણ પ્રથમ પૃથ્વી ચોખી સોધાવી. સોધાવીને પ્રથમ પ્રાસાદના પાઈયાતું મંડાણ કર્યું. પ્રાસાદનો પાઈયો પૃથ્વી મધ્યે હાથ ૬૪ ને આસરે છે. વિસ્તારપણે આસપાસ ગજ ૨૧ હજારને આસરે છે. તે ઉપર મૂલ ગભારાતું ઉંચપણું હાથ ૧૨૫ને આસરે છે. પ્રાસાદની શોભા ઘણી શોભા સહિત શોભા દીસે છે પ્રાસાદની શોભા દેખીને ઘણા ભવ્ય જીવ હર્ષ પામે છે બીજું અન્ય શાસનના રાગી પિણુ પ્રાસાદની શોભા દેખીને ઘણું જ રાજી થાય છે, કહે છે એહવાં જે નવાં પ્રાસાદ નીપજવે છે તે સુપાત્ર સહગતિવંત જીવને ધન્ય છે, જે જીવ જૂનાં પ્રાસાદ સમરાવે છે તે ગુણી શ્રાવકોને ધન્ય છે. અન્ય શાસનના રાગી પિણુ પ્રાસાદની શોભા દેખીને મનમાં હર્ષ પામીને જિન શાસન ઉપર રાગ કરે છે.

બીજું પ્રાસાદનું કામ વરસ ૨૬ સુધી રાજા શ્રી કુમારપાલજીએ કરાવ્યું, પ્રાસાદ નીપજવતાં રૂપકથા ત્રેસઠ કોડ થયા છે, પ્રાસાદના શિખર ઉપર કલશનું માન અમૃત મણુ ૧૦૧ રહેં એ પ્રમાણે કલશનું માન છે, કલશની શોભા ઘણી જ રૂઢી છે, તીર્થની ભક્તિ રાજા કુમારપાલજીએ કરી હતી. તિવાર પછી પ્રાસાદનું કામ બાકી રહ્યું હસ્યે તે ચતુર્વિધસિંધ મલીને ભક્તિ કરી હસ્યેજી.

અંક : ૧૨]

તારંગા વિશે એક પત્ર

[૨૪૩]

તિવાર પછી વરસ ૨૧ થયાં સંઘવી શ્રીતારાચંદ્ર કૃતેચંદ્ર તથા ભાર્ગવ ધરમ-ચંદ્રજીયે તારંગાજી તીર્થ ઉપર કારવાનું જોડાવ્યું છે. દિન ૧ પ્રતિ રૂપીયા સવા-સાતને આસરે પરચ છે તે જાણ્યો છે. બીજું કુંભારીયે જી તથા આખૂલ ઉપર કારવાનાનું પરચ રૂપીયા સાઠા સાતને આસરે પરચ છે. તીર્થ ઉપર તીર્થની ભક્તિ તુમ સરીખા શ્રીસિંધ ગુણીના સહાય થકી ભક્તિ રૂડી રીતે સચવાયે છે તે જાણવું છે. બીજું શ્રી સિંધ દેશી તથા પરદેશી યાત્રા કરવા આવે છે તે શ્રી સિંધની સેવા ભલી રીતે સચવાયે છે. સંઘ યાત્રા કરવા આવે છે તિવારે ભંડાર મધ્યે પિણુ દ્રવ્ય ઉપજે છે તેમ પરચ થાયે છે તે જાણ્યો છે.

બીજું શ્રીસંઘ કહે જે—તારંગાજી તીર્થ ઉપર આવનજિનાલય કરાવો, જિનમિંબ નવા ભરાવો, પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ કરાવો,—શ્રી સંઘ ઇમ કહે છે. બીજું આવનજિનાલય પ્રાસાદ મધ્યે બીજા પ૧ પ્રાસાદ નવાં કરવા છે, પ્રાસાદનું કામ મોટે મંડાણે છે. બીજા પ૧ પ્રાસાદ કરવાનાં મનોરથ છે તે શ્રીસિંધ સહાયથકી મનોરથ સર્વ સફલ થાસ્યે જી, શ્રીસિંધનું ઘર મોટું છે.

બીજું સમાચાર ૧ પ્રીછજ્યોજી જે—તીર્થની ભક્તિ વાસ્તે સમાચાર તુમને લિખ્યો છે, શ્રી સિંધથકી તીર્થની ભક્તિ કરવી શોભે તેહવી કરજ્યો જી, તીર્થ ઉપર કામ તો મોટું છે, શ્રી સિંધથકી ભક્તિ થાયે તે કરજ્યોજી, શ્રીસિંધ-ભક્તિ કરવા યોગ્ય છે, યોગ્ય જાણી સમાચાર લિખ્યો છે જી.

બીજું સમાચાર ૧ પ્રીછજ્યોજી—ધર્મશાલા ૧ નવી કરવા મંડાવી છે, ધર્મ-શાલા પ્રભુજીના પ્રાસાદને સમીપે છે, ધર્મશાલા મધ્યે કોટડીયો ૧૭ નીપની છે, કોટડીયો આઠ બાકી કરવી છે, ધર્મશાળા મોટે મંડાણે છે તે જાણ્યોજી. બીજું ફૂલવાડી ૧ નવી શ્રીપ્રભુજીની ભક્તિ વાસ્તે કરાવી છે, ફૂલવાડી ઘણું જ સુંદર શોભનીક બની છે તે જાણ્યોજી. બીજું ધર્મશાળા તથા ફૂલવાડી નીપજાવતાં રૂપીયા ૨૪સે પરચ થયા છે તે જાણવું જી. ધર્મશાળા મધ્યે રૂપિયા હજાર જોતું કામ બાકી કરવું છે. પ્રાસાદને સમીપે ધર્મશાલા કર્યાના ગુણ ૬૪ છે. બીજું ધર્મશાલા જે શ્રાવક નીપજાવે તથા ધર્મશાલા કરાવ્યાનો ઉપદેશ કરે તેહને પિણુ ગુણ ૬૪ છે. દેહરાને સમીપે ધર્મશાલા હોય તો દેહરા સંબંધી અશાતના પિણુ સચવાય જી તે જાણવું જી.

બીજું રાજશ્રી સંપ્રતિ થયા તે પુન્યવંત જીવે સજાલાષ પ્રાસાદ નવાં કરાવ્યાં, તથા સવાકોડ શ્રીજિનમિંબ નવાં ભરાવ્યાં, તથા દાનશાળા સાતસે કરાવી, તથા ઉપાસરા જો હજાર કરાવ્યા, બીજું ધર્મશાલા પિણુ ઘણી કરાવી છે તે જાણવું જી. બીજું એહવા ગુણવંત જીવની કરણી ઉપર દષ્ટિ દેઈને ગુણવંત જીવ હોય તે ગુણ અંગીકાર કરે જી. જે જીવ જિનશાસન ઉપર બહુ માન કરીને

૨૪૪]

શ્રી. જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ : ૨૧

ગુણ અંગીકાર કરે છે તે જીવ પોતે ગુણી થાય છે જી. બીજું ધર્મશાલા કર્યાના ગુણ અનેક છે, ધર્મશાલા તીર્થક્ષેત્ર ઉપર કરી હોય તો ચતુર્વિધ સિંધને શાતા ઉપજવાનું સ્થાનક છે, તે વાસ્તે ધર્મશાલાને સમીપે બીજી ધર્મશાલા હોય તો ઘણું જ શોભા સહિત સ્થાનક દીસે જી.

ઘણા જીવ એમ કહે છે જે—તીર્થક્ષેત્ર ઉપર દાનશાલા હોય તો જિન-શાસનની શોભા છે. તીર્થક્ષેત્ર ઉપર દાનશાળા મંડાવી હોય તો અનેક ગુણ છે. પિણુ ધર્મશાળા તથા દાનશાળા મધ્યે તો સાધારણ દ્રવ્ય હોય તે વાવર્યામાં આવે જી, સાધારણ દ્રવ્ય તો આશરે ઉપજે છે. જે સુલક થકી દ્રવ્ય શ્રીસિંધ મોકલે છે પિણુ ભદ્રક સ્વભાવે મોકલે છે તે દ્રવ્ય અમથકી બીજે ક્ષેત્રે કિમ વપરાય ? પછી તો તુમે શ્રીસિંધ અમને લિખીને મોકલસ્યો તિમ અમે કામ કરીસ્યું જી. તીર્થક્ષેત્ર ઉપર બીજું ક્ષેત્ર સત્યવાય છે. તિવારે તીર્થની મહિમા અધિક દીસે છે જી. બીજું દેવકું દ્રવ્ય અમથકી બીજે ક્ષેત્રે કેમ વપરાય ? પિણુ જ્ઞાની જીવને એમ લિખવું શોભે છે. જે—નવ ક્ષેત્ર મધ્યે જે જે સ્થાનક ઉપર દ્રવ્ય વચવું શોભે છે જી. પછી તો શ્રીસિંધ અમને લિખીને મોકલસ્યો તિમ કામ કરીસ્યું જી. અમે તો શ્રી જિનશાસના સેવક છું, શ્રી જિનશાસન જ્યવંતુ વર્તે છે જી, પિણુ જિનશાસનની મહિમા પુન્યવંત જીવના સહાયથકી અધિકતર નીપજે જી. અમે તો તુમારા ધર્મઉપદેશક મિત્ર છું, જે જીવે ધર્મઉપદેશ કર્યો છે તે પિણુ ગુણી જીવ સંસાર મધ્યે સુખી થયા છે. બીજું તીર્થક્ષેત્ર ઉપર હર્ષ સહિત બહુમાન કરી ભક્તિપૂર્વક જે જીવ દ્રવ્ય વાવરે છે તે જીવને અનંત ગુણો લાભ છે, એકલે લાભ જિનશાસન ઉપર હિતકારી જીવ સર્વ જાણે છે, પિણુ એકલે લાભ મહા પુન્યવંત જીવ હોય તેને નીપજે જી. શ્રીસિંધ તુમે અમારા ધર્મમિત્ર છો. શ્રી સિંધ તુમે ધર્મ ઉપર હિત સ્નેહ રાખો છો તે થકી વિશેષે રાખજો જી. સંસાર મધ્યે ધર્મની કરણી મહા મોટી છે.

બીજું સમાચાર ૧ પ્રીછજો જી—શ્રીસિંધને પાંચ પદસા દ્રવ્ય મોકલવાની ઇચ્છા હોય તો શ્રી સૂરત મધ્યે સંઘવી તારાચંદ કુનેચંદ તથા શ્રી પાટણ તથા વડનગર વીસલનગર તથા ભાવનગર એતલા ગામ મધ્યે તુમારી ઇછામાં આવે તે ગામ ઉપર ભલામણ લિખી મોકલજો. તુમારી ઇછામાં આવે તો શ્રીઅમદાવાદ ઉપર ભલામણ લિખી મોકલજો. શ્રી અમદાવાદ મધ્યે ગાંધી અક્ષા માધવજી તથા કરમચંદ તલકશી તીર્થની ભક્તિ ભદ્રી રીતે સાચવે છે તે જાણજો જી.

॥ સર્વ ઉપમાવિરાજમાન જગતસેક જી શ્રી

૫ પુસ્ત્યાલચંદ જી તથા પંચ મહાજનસમસ્ત

શ્રીસિંધચરણાન્ કાગલ ૧ શ્રીમગસૂદાબાદ પોહચે ॥

અંક : ૧૨]

તારંગા વિશે એક પત્ર

[૨૪૫

ઉપર જે કાગળ છાપેલ છે તે મગસદાબાદવાળા જગતશેઠજીને સરનામે ત્યાંના સંઘસમસ્ત ઉપર લખાયેલ છે. કાગળમાં મગસદાબાદના જૈન સંઘના આગેવાનોનાં નામ લખેલાં છે તેમાં મુખ્ય નામ જગતશેઠનું છે.

ગંગા નદીને કાંઠે જેમણે કસોટીના પથ્થરો વડે એક મોટું જૈન મંદિર બંધાવેલું તે આ સુપ્રસિદ્ધ જગતશેઠ છે. હાલમાં તેમની કોઠી મહિમાપુરમાં છે. આ મહિમાપુર અને મુર્શિદાબાદ વચ્ચે ફક્ત પાંચો ગાઉનું અંતર છે. અહીં લખેલ મગસદાબાદ અને વર્તમાન મુર્શિદાબાદ એ બંને એક જ છે. મુર્શિદાબાદનું એક નામ મહુદાબાદ છે અને તેવું જ બીજું ઉચ્ચારણ મગસદાબાદ છે. જગતશેઠે બંધાવેલા કસોટીના મંદિરમાં હીરા, પત્તા, નીલમ, માણેક અને કસોટીઓની મૂર્તિઓ હતી. આ અસલ મંદિર ગંગાના પ્રવાહથી તૂટી ગયું અને સાથે શ્રી જગતશેઠનો મોટો પ્રાસાદ પણ ખસાસ થઈ ગયો. પાછળથી મૂળ મંદિરના થાંભલા વગેરેને શાધીને ભેગા કરી એક નાનું કસોટીનું મંદિર બનાવેલ છે તે હાલમાં આ મહિમાપુરમાં છે.

જગતશેઠ પછી જે બીજા બીજા ગૃહસ્થોનાં નામો આ કાગળમાં આવેલ છે તેમના વિશે કોઈ માહિતી તત્કાળ અહીં અમદાવાદમાં ખેઠા ખેઠા લખી શકાય એમ નથી. સ્પર્શના હોય અને અંગાળ લાણી જવાય તો મુર્શિદાબાદના વર્તમાન જૈન ગૃહસ્થો પાસેથી રૂપરૂમાં એ માહિતી મેળવી શકાય.

કાગળ લખનારા તારંગાના, અમદાવાદના, પાટણના, વડનગરના અને વીસલનગરના એટલે વીશનગરના જૈન શ્રાવકો છે. તેમાં કેવળ અમદાવાદના શેઠ નથમલ ખુશાલચંદની થોડી ધણી માહિતી આ પ્રમાણે આપી શકાય.

અમદાવાદમાં હઠીસિંગની વાડીના નામે પ્રસિદ્ધિ પામેલું એક વિશાળ જૈન મંદિર છે, જે દિલ્હી દરવાજા બહાર ઘણી વિશાળ જગ્યામાં આવેલ છે. તેને ફરતી આવન ફેરીઓ છે માટે તેને આવન જિનાલય પણ કહેવામાં આવે છે. તેની કારીગરી ઘણી જ સુંદર છે અને આજુનાં મંદિરોની કાતરણીને ધણીખરી મળતી આવે છે. આ મંદિરને ચણનાર શિલ્પીની સામે આજુના મંદિરોનો નમૂનો હતો. તેમાં મૂળનાયક તરીકે ધર્મનાથ ભગવાનની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા થયેલી છે. અમદાવાદમાં આવનાર કોઈ પણ પરદેશી પ્રવાસી આ મંદિરને જોયા સિવાય પાછો ફરતો નથી. કદાચ અજણતાં પાછો ફરે તો અમદાવાદનો તેનો પ્રવાસ અધૂરો રહે છે, એવું આ આગ્રાના તાજમહેલની જેમ અમદાવાદનું આકર્ષક સ્થળ છે. એ વાડીના મંદિરની ન્યારે પ્રતિષ્ઠા થવાની હતી ત્યારે ભારતભરના જૈન સંઘોને આમંત્રણ આપવા એક કંકોત્રી ભખવામાં આવેલી. તેમાં આમંત્રણ આપનાર તરીકે શા. ખુશાલચંદ નહાલચંદનું નામ છે. એથી એમ અનુમાન થઈ શકે છે, કે આ કાગળમાં લખેલ નામ શેઠ નથમલ ખુશાલચંદ છે, તે ખુશાલચંદ અને આ પત્ર લખનાર નથમલ ખુશાલચંદવાળા ખુશાલચંદ બન્ને એક હોય. જો કે આ માટે વધારે માહિતી મેળવવી હોય તો વાડીવાળા હઠીસિંગ શેઠના વંશજો જેઓ અમદાવાદમાં વસે છે અને વાડીનો વહીવટ ચલાવે છે તેમને પૂછવાથી આ બાબત વધારે ખુલાસો મળી શકે અથવા વાડીના મંદિરમાં જે લેખ છે તેના ઉપરથી પણ ખુલાસો મેળવી શકાય. આ હકીકત તદ્દન સુપ્રસિદ્ધ છે અને મેળવવી સુગમ છે માટે આ વિશે અહીં પ્રયત્ન નથી કર્યો.

પ્રસ્તુત કાગળમાં સંવત, માસ વગેરે લખેલ નથી, છતાં આ કાગળ ઓગણીશમાં સૈકાનો

૨૪૬]

શ્રી. જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ : ૨૧

છે એમાં શક નથી. એક તો એની ભાષા જ એ સમયની છે અને ખુશાલચંદ શેઠે લખેલી પેલી કંકેત્રી ૧૯૦૨ની છે એટલે આ કાગળના સમય વિશે કોઈ વિવાદ રહેતો નથી.

ભાષા તદ્દન સાદી ગુજરાતી અને આજની ગુજરાતીની જેવી છે, માત્ર શૈલીમાં થોડો ફરક છે. શબ્દોની શૈલી આ જાતની છે : ‘સંધને અહલે સિંધ’, ‘વહેવાને અહલે વૈહવા’, ‘તમેને અહલે તુમે’, ‘ગુણો વડેને અહલે ગુણુકરી’, ‘વિશેષને અહલે વિશેષે’, ‘જોઈ ને અહલે દોઈ’, ‘અનેને અહલે નીપજે’, ‘સંસારથી ને અહલે સંસારથકી’, ‘હર્ષ ધણો પામ્યા ને અહલે હર્ષ ધણુ પામ્યા’. આમાં ધણુ એ ક્રિયાવિશેષણ છે. ‘તે વખતે ને અહલે તિવારે’, ‘મહેતા ને અહલે મેહેતા’, ‘સમાચાર જાણજ્યોણ ને અહલે સમાચાર પ્રીછજ્યોણ’, ‘પ્રશ્ન પૂછ્યો ને અહલે પ્રશ્ન પૂછ્યું’. પ્રાકૃત ભાષામાં ‘પ્રશ્ન’ શબ્દ નાન્યતર જાતિમાં પણ છે. ‘છ ને અહલે છૈ, છૈં અને છે’, ‘કારખાનું કાઢ્યું ને અહલે કારખાનું જોડાવ્યું’, ‘પણ ને અહલે પિણ’, ‘એવો ને અહલે એહવો’, ‘અમે તો x x x સેવક છીએ’ ને અહલે અમે તો સેવક x x x છું’, ‘સંસારમાં ને અહલે સંસાર મખે’, ‘ધચ્છા ને અહલે ઈછા, ઇછા’, ‘એટલા ને અહલે એતલા’, ‘લખી ને અહલે લિખી’, ‘તમારી ને અહલે તુમારી’, ‘આવે ને અહલે આવૈ’, ‘સાચવે છે ને અહલે સાચવૈ છૈ’.

કેટલાક શબ્દો સંસ્કૃતની છાંટના છે : ‘અજિત જિન પ્રણમ્ય’, ‘શ્રી સંધચરણાનુ’, ‘જતઅત્ર’.

ઉપર જે ગુજરાતી શબ્દો આપ્યા છે તેમાં ‘અમે છું’ એ એક જ પ્રયોગ ચાલુ નાગરિક ગુજરાતીથી તદ્દન જુદો પડે છે, પરંતુ એમ જણાય છે કે ગુજરાતની તળપદી કોઈ બોલીઓમાં જરૂર એ પ્રયોગ અસારે પણ પ્રચલિત હોવો જોઈએ. અમને નાગરિક ગુજરાતીનો વિશેષ પરિચય છે અને ગામેગામ ફરતા રહીએ છીએ તેથી કરીને પણ નાગરિક ગુજરાતીનો પરિચય સવિશેષ રહેતો હોવા છતાં પણ એવો ખ્યાલ રહ્યો નથી કે આવો પ્રયોગ કયા ગામની વા કયા જિલ્લાની તળપદી બોલીમાં હજી પણ ચાલુ છે.

આ કાગળમાં એમ લખવામાં આવેલ છે કે અજિતનાથ ભગવાને તારંગા ઉપર ચોમાસું કયું હતું. એ વાત વિશેષ સંશોધન માગે છે. ભગવાન મહાવીર પણ શત્રુંજય ઉપર આવેલા એવી દંતકથા પ્રચલિત છે, પરંતુ ભગવાન મહાવીરના ચરિત્રને લગતા જે જે પ્રાચીન ગ્રંથો અને હેમાચાર્ય વગેરે આચાર્યોએ બનાવેલ તેમનાં જીવનચરિત્રો વર્તમાનમાં મળે છે તેમાં કયાંય એવી વાતની ગંધ સરખી પણ જણાતી નથી કે ભગવાન મહાવીર શત્રુંજય ઉપર આવ્યા હોય. વળી એમ પણ દંતકથા ચાલે છે કે, ભગવાન વર્ધમાનપુરમાં આવ્યા હતા. આ વર્ધમાનપુર ખરી રીતે સૌરાષ્ટ્રનું વઢવાણ નથી, પરંતુ યંગાળમાં આવેલું આસંસોલ જંકશન પાસેનું બર્હવાન નગર છે. અને એ બર્હવાનમાં ભગવાન પધારેલા. વર્ધમાન અને બર્હવાન શબ્દો મળતા આવે એવા છે. તે જ રીતે વઢવાણ અને વર્ધમાન શબ્દો પણ મળતા આવે એવા છે એમ સમજીને વિશેષ સંશોધન કર્યા વિના ગમે તે કોઈએ એવી વાત ચલાવી કે ભગવાન વઢવાણમાં આવ્યા હતા અને એમના આગમનની યાદી માટે વઢવાણમાં એક દેરી પણ જોઈ કરવામાં આવી છે. દેરી ભલે કરી, પરંતુ એ દેરીનો સંબંધ કોઈ રીતે વઢવાણમાં ભગવાન આવ્યાની હકીકત સાથે લેશ પણ નથી એ અભ્યાસી સંશોધકો બરાબર સમજી ગયેલા છે. એ જ રીતે તારંગા ઉપર અજિતનાથ ભગવાને ચોમાસું કયું હતું, એ વાત પણ એવી જ દંતકથારૂપ છે અને માત્ર તીર્થનો મહિમા વધારવા અતિશયોક્તિરૂપ છે. એ સૌ સંશોધકો સમજી લે.

અંક : ૧૨]

તારંગા વિશે એક પત્ર

[૨૪૭

ખીજી વાત એમ છે કે, હેમાચાર્ય પાસે એમ બોલાવેલ છે કે અજિતનાથ આ તારંગા ઉપર ચોમાસું રહ્યા હતા માટે તેમની ભક્તિ માટે પ્રાસાદ બંધાવવો એ ઉત્તમ છે અને આ બોલ પત્ર લખનારે હેમાચાર્ય દ્વારા કુમારપાલને કહેવડાવ્યા છે આ હકીકત પણ સર્વથા દૃઢ-કથારૂપ છે. અજિતનાથ ભગવાનનું તારંગામાં મંદિર બંધાવવાનું જે કારણ પ્રભાવક ચરિત્રમાં આપેલ છે તે નીચે પ્રમાણે છે :

પ્રભાવકચરિત્રના અનુવાદક શ્રી. કલ્યાણવિજયજી મહારાજે આ વિશે જે જણાવેલ છે તેનો સાર નીચે પ્રમાણે છે :

“સં. ૧૧૮૯ માં સિદ્ધરાજ જયસિંહ પરલોકવાસી થયા છે અને કુમારપાલ રાજગાદી ઉપર બેઠો. ગાદીએ બેસીને અજમેરની આસપાસ આવેલા સપાદલક્ષદેશના રાજા અણ્ણોરાજ ઉપર ૧૧ વાર ચઢાઈ કરી છતાં તેઓ તે રાજાને છતી શક્યા નહીં. પછી તેમણે પોતાના મંત્રી વાગ્ભટ્ટને પૂછ્યું કે, ‘એવો કોઈ દેવ છે કે જેની માનતા કરીને લડવા જતાં આપણી છત થાય ?’ વાગ્ભટ્ટે કહ્યું કે શ્રીઅજિતનાથની પ્રતિમા આચાર્ય હેમચંદ્રના હાથે પ્રતિષ્ઠિત કરાવીને સ્થાપન કરી છે તે પ્રતિમા ઘણી ચમત્કારિક છે. જે સ્વામી (કુમારપાળ રાજા) એ પ્રતિમાની માનતા કરીને પ્રભુભક્તિ કરે તો અવશ્ય સફળતા મળી શકે.”

પ્રભાવકચરિત્ર-પ્રબંધપદ્યોલેખન પૃ. ૧૦૨.

આ જ બાબત ફરીને તે જ મુનિરાજ આગળ ચાલતાં જણાવે છે કે, “કુમારપાલે અણ્ણોરાજ ઉપરની ચઢાઈ વખતે ભગવાન અજિતનાથની જે માનતા કરી હતી તેની પૂર્તિરૂપે તેણે (કુમારપાળ રાજાએ) તારંગાજી ઉપર ૨૪ (ચોવીસ) ગજ જીંચું દેહરું કરાવ્યું અને તેમાં ૧૦૧ એકસો એક આંગલ (ધંચ) પ્રમાણ પ્રતિમા સ્થાપિત કરી.” પૃ. ૧૦૩.

આ ઉલ્લેખ ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કુમારપાલે પોતાના હરીફ રાજાને જિતવા માટે જે માનતા કરી હતી તેની પૂર્તિ કરવા રાજાએ (કુમારપાલે) આ મંદિર બંધાવેલ છે. આ બાબત ખીજી પણ સમાલોચના લાયક હકીકત લખી શકાય એમ છે, પરંતુ અહીં તેનો પ્રસંગ નથી એટલે જતી કરીએ છીએ.

કાગળમાં “મૂલ ગભારાનું” જીંચપણું હાથ ૧૨૫ ને આસરે છે. ” એમ જણાવેલ છે ત્યારે પ્રભાવકચરિત્રમાં ૨૪ ગજ જીંચું દેહરું કરાવ્યાની વાત લખે છે તેની સંગતિ કેમ કરવી તે સમજમાં આવતું નથી. સંભવ છે કે ૨૪ કે ૨૫ ને બદલે કાગળમાં ૧૨૫ લખાઈ ગયા હોય.

કાગળમાં લખ્યા પ્રમાણે મંદિરનો વિસ્તાર ઘણો મોટો છે અને તેમાં ખરચ પણ ઘણું મોટું થયેલ છે અને તે કામ ૨૯ વરસ ચાલ્યાનું જણાવેલ છે. એટલે સંભવ છે કે એ કામ પૂરું થતાં વચ્ચે ઘણાં વિક્ષેપ આવ્યાં હોય અને તેને લઈને જ આટલો બધો સમય લાગ્યો હોય.

કાગળમાં છેક છેલ્લે લખેલ છે કે જે અમદાવાદ રૂપિયા પૈસા મોકલવા હોય તો ગાંધી અક્ષા માધવજી તથા કરમચંદ તલકરીને મોકલવા. આમાં અક્ષા માધવજી તે અમદાવાદની આકાશોદની પોળવાળા અક્ષા શેઠ હોય અને ખીજા નામના પરિચય વિશે કોઈ માહિતી કલ્પી શકાય એમ નથી, છતાં અમે વાંચનાર બંધુઓને નમ્રપણે સૂચવીએ છીએ કે આ કાગળ વાંચ્યા પછી તે બાબત વા તેમાં લખેલાં વિશેષ નામો બાબત તેઓ જે હકીકત જાણતા હોય, તે હકીકત અમારા ઉપર લખી મોકલવા જરૂર કૃપા કરે તો એ દ્વારા સૌને ધણું જાણવાનું મળશે.

ટેલિવિઝન

(ધ્વનિપ્રસારક, પ્રતિબિંબપ્રસારક યંત્ર)

લેખક : પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રીદર્શનવિજયજી ત્રિપુટી

ભારતમાં ઇતિહાસકાળ પહેલાની ત્રણ દાર્શનિક ધર્મપરંપરાઓ મનાય છે : ૧, જૈન દર્શન, ૨, બૌદ્ધ દર્શન અને ૩, વૈદિક દર્શન.

વૈદિક દર્શન જગતની વ્યવસ્થામાં જગતકર્તા અને ઈશ્વરેચ્છાને પ્રધાન માને છે એટલે એમાં આત્મા અને જડ સંબંધી વિચાર કરવાની તક જ નથી. બૌદ્ધ દર્શન રૂપને-જડને પ્રધાનતા આપે છે, પણ તે સાહિત્યમાં પુદ્ગલો સંબંધી વિશેષ વિવેચન મળતું નથી. જ્યારે જૈન દર્શન જગતની વ્યવસ્થામાં આત્મા અને જડ બંનેને સમકક્ષ માને છે, તેઓની ગડ-મથલથી જ સંસાર ચાલે છે એટલે જૈન દર્શને આત્મા તથા જડપુદ્ગલોનું 'શ્રીણુવટભયું' અને તલસ્પર્શી વર્ણન કર્યું છે. 'પન્નવણાસૂત્ર', 'લોકપ્રકાશ' અને 'તત્ત્વાર્થ સૂત્ર'માં એ અંગે વિશદ વસ્તુદર્શન મળે છે.

ભગવાન શ્રી. મહાવીરસ્વામીએ લોકમાં રહેલા મૂળ દ્રવ્યોને જુદાજુદા ઓળખાવી 'દ્રવ્યાનુયોગ' વિજ્ઞાન રજૂ કર્યું છે. આજનું વિજ્ઞાન ધણાખરા અંશે તેને અનુસરે છે.

સાધારણ જનતા મહાન વૈજ્ઞાનિકને ઓળખતી નથી, કિન્તુ સિનેમા સ્ટારને સરળતાથી ઓળખી શકે છે. એ જ રીતે સાધારણ જનતા દ્રવ્યાનુયોગ, અનેકાંતવાદ કે ભાવઅહિંસા વગેરે સિદ્ધાંતોના પુરસ્કર્તા ભગવાન મહાવીરને ન ઓળખે અને મધ્યમ માર્ગ યતાવતાર દર્શનપ્રણેતાઓને ઓળખે, એ બનવું સ્વાભાવિક છે, કિન્તુ વિચારકો એ સિદ્ધાંતોને ભારતીય પ્રાચીનદેન માની ભગવાન મહાવીર દેવને પુનઃ પુનઃ આવકારે છે.

ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ પરમાણુ, અણુ, પ્રદેશ, સંઘાત, વિઘાત, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ, પર્યાય, કર્મવર્ગણા, વર્ગણા, શબ્દ, પ્રજ્ઞા, પ્રકાશ, છાયા, અંધકાર ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારે જડ પુદ્ગલનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ કર્યું છે. પ્રત્યેક પરમાણુ રંગ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શવાળા છે અને તેના તે તે ગુણો સ્વતઃ પલટો પામે છે એમ યતાવ્યું છે. આત્મા પોતાના ગુણોને વિકસાવી એ પરમાણુઓનો સહકાર લઈ દિવ્ય શ્રોત્ર, દિવ્ય દર્શન, અંતર્ધ્યાન, અને અનેકરૂપ વગેરે શક્તિને કેળવી શકે છે.

ભગવાન શ્રી મહાવીરે જગતને આટલો વ્યવસ્થિત પરમાણુવાદ આપ્યો છે. એટલે પરમાણુવાદ એ ભારતવર્ષની હજારો વર્ષ પહેલાંની દેન છે. ખીન્ન દર્શનકારોએ પણ સમય જતાં તેને એક યા ખીજી રીતે સ્વીકાર્યો છે. વૈશ્વિક અને યોગદર્શને તો એ પરમાણુવાદ પર વધુ જોર આપ્યું છે. વિક્રમની ઓગણીશમી શતાબ્દી સુધી તો એ દ્રવ્યાનુયોગ માત્ર સિદ્ધાંત રૂપ હતો. ખીજી રીતે કહી શકાય કે તે માત્ર શ્રદ્ધાનો વિષય હતો અને તર્કણાની ઠાલ હતી. પરંતુ આજે તો એ સિદ્ધાંત જગતની સાંભે વિજ્ઞાનરૂપે પ્રત્યક્ષ આવી ઊભો રહ્યો છે. અને આજના વિજ્ઞાને એવા એવા આવિષ્કારો કર્યા છે કે જે સાધારણ જનતાને તો ચમત્કાર કે જાદુ જ લાગે. ટેલિવિઝન પણ આવી એક જાદુઈ શોધ છે. એનું બારીકાઈથી અધ્યયન

અંક : ૧૨]

ટેલિવિઝન

[૨૪૯

કરીએ તો આપણને એના મૂળમાં એ પરમાણુપર્યાય અને ગુણપર્યાયના પદ્ધતિઓ અરાબર મળી આવે છે.

ટેલિવિઝનનો ટૂંકા ઇતિહાસ અને પ્રયોગ-પ્રક્રિયા નીચે મુજબ છે :

ટેલિવિઝનમાં રેડિયો વક્તાના શબ્દોને દૂર દૂર સુધી લઈ જવાનું, અને ટેલિવિઝન વક્તાના પ્રતિબિંબને (રૂપને) દૂર દૂર સુધી લઈ જવાનું કામ કરે છે, એ રીતે ધ્વનિપ્રસાર અને પ્રકાશપ્રસાર એમ બે કાર્યો એક સાથે થાય છે. એમાં રેડિયો શક્તિ મુખ્ય ભાગ ભજવે છે. એમાં તરંગરૂપ ત્રણ શક્તિઓ હોય છે. એ તરંગોની લંબાઈ અને વેગમાં ફરક હોય છે.

૧. મિટર (તરંગદૈર્ઘ્ય) : પાસેપાસે રહેલી તરંગોની શીખાઓનો વચ્ચેનો ગાળો એ તરંગદૈર્ઘ્ય કહેવાય છે. જે મિટરથી માપી શકાય છે.

૨. ફ્રેકવેન્સી (ચક્રસંખ્યા) : ઉપયુક્ત સ્થાનમાં એક સેકન્ડમાં જેટલા તરંગો પસાર થાય છે તેનું નામ ફ્રેકવેન્સી (ચક્રસંખ્યા) કે આવૃત્તિ છે.

૩. ઐણી : એ તરંગોની લઘુ, મધ્યમ અને દીર્ઘ એમ ત્રણ ઐણીઓ હોય છે.

વૈજ્ઞાનિકોને દૂરવીક્ષણયંત્ર બનાવવા માટે પ્રકાશને વિદ્યુતરૂપે પરિણામી શકે એવા પદાર્થની જરૂર હતી. તે અંગે શોધ ચાલુ હતી. બરજલીપસે ઈ. સ. ૧૯૧૭માં સેલીનિયમ (મેયાસિ) શોધી કાઢ્યો. બીજા વિદ્વાનોએ કેટલીએક વિભિન્ન ત્રીઓને દૂર કરવા પ્રયત્ન કર્યો. અમેરિકાના વૈજ્ઞાનિક વીલાડીમીર કે. નોર્ડીને ઈ. સ. ૧૯૨૩માં ટેલિવિઝન યંત્ર બનાવવાની સામે મૂક્યું. અમેરિકાના રેડિયો કોર્પોરેશને ઈ. સ. ૧૯૨૮માં ન્યુયોર્કમાં ટેલિવિઝન વિભાગ ખોલ્યો. નેશનલ ઓડકારિંગ કું.એ ટેલિવિઝનનું સંચાલન હાથ ધર્યું અને તેણે સંસારમાં સૌથી જાંચી ઈમારત એમ્પાયર સ્ટેટ બિલ્ડિંગમાં ઈ. સ. ૧૯૩૧માં ટેલિવિઝન યંત્ર ગોઠવ્યું. અમેરિકાએ ત્યારથી આ વિજ્ઞાનમાં ખૂબ પ્રગતિ સાધી છે. આજે અમેરિકામાં ટેલિવિઝન કેન્દ્રો તથા સંગ્રાહક યંત્રોની વ્યાપક જાળ પથરાયેલી છે. શરૂમાં ટેલિવિઝનમાં એક રંગ દેખાતો હતો, પણ હવે વિવિધ રંગો પણ દેખાય છે.

મનુષ્ય પોતાના ધરમાં આરામથી બેઠો રહે છે અને દૂર દૂરના ગાયક અભિનેતાઓનાં ગાયન સાંભળે છે, નાય દેખે છે, ચહેરા દેખે છે, અને તેઓના અભિનય અને હાવભાવને હૂબહૂ નિહાળે છે. આ ચમત્કારનું નામ છે ટેલિવિઝન યંત્ર.

દૂરવીક્ષણ એ બહુ જટિલ કામ છે. એમાં અભિનેતાના પ્રતિબિંબના લાખો રૂપો બને છે, આકાશમાં ફેલાય છે, સંગ્રાહક યંત્ર વડે પુનઃ જોડાય છે અને અસલી પ્રતિબિંબ રૂપે રજૂ થાય છે.

પ્રતિબિંબના રૂપો-ખંડો ફેલાય છે અને પુનઃ જોડાય છે એની વચ્ચે તે અનેક સંસ્કારોમાંથી પસાર થાય છે.

ધ્વનિપ્રસારક યંત્ર સાથે એક વિદ્યુત કેમેરા પણ હોય છે જે દૂરવીક્ષણક્ષેત્રમાં રૂપ પ્રસારણનું કામ કરે છે. તે આઈફોનો સ્ક્રીપ તથા ઇલેક્ટ્રોનિક-ગન (વિદ્યુતબૂદ્ધક) વડે અભિનેતા અને તેની પાસેની વસ્તુઓના પ્રતિબિંબને વલનન અંશમાં ખોંડત કરી વિદ્યુત-

૨૫૦]

શ્રી. જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ : ૨૧

તરંગો રૂપે પહોંચી દે છે. કેમેરાની પ્લેટ પર લાખો સંવેદનશીલ કણો પથરાયેલા હોય છે, જે એકબીજાથી અપ્રભાવિત હોય છે. પ્લેટ ઉપર પ્રતિબિંબ પડતાં જ એ કણો એક નવી શક્તિની રચના કરે છે, એટલે પ્રકાશમાં રહેલું પ્રતિબિંબ વિદ્યુતરૂપે પરિણમે છે. એ કણો એ વિદ્યુત દશામાં પણ વિભાજિત જ રહે છે. વિદ્યુતઅંદક એ વિદ્યુતપ્રવાહને તીવ્ર ગતિ આપે છે. —ધકેલે છે.

અહીં એક ધ્યાન રાખવું પડે છે કે તરંગપ્રવાહની ફ્રેકવેન્સી (ચક્રસંખ્યા) ઓછામાં ઓછી ૫૦,૦૦૦ કિલોસાઈકલ્સ (સહસાયક) સુધી પહોંચી જતી જોઈએ.

ખીણું એ પણ ધ્યાન રાખવું પડે છે કે, આકાશવાણી કેંદ્રથી મોકલાતા ધ્વનિની ચક્રસંખ્યા ટેલિવિઝનની ચક્રસંખ્યાના મુકાબલામાં ઓછી રહે. કારણ ? આકાશવાણીમાં જે બોલવામાં આવે છે અને તેના જે દીર્ઘ, મધ્યમ કે લઘુ તરંગો બને છે તે પૃથ્વીની સપાટીની ઉપર ૪૦થી ૨૫૦ માઈલ સુધીના વચલા ગાળાના ઓપોનોરફીયર (અચનમંડળ) માં રહે એ ખાસ જરૂરી છે. પ્રેષકયંત્રે આ મંડલ તરફ મોકલેલા તરંગો ઓછી ચક્રસંખ્યા-વાલા અને પ્રબળ વેગવાળા હોય તો તે આ આકાશમંડળની સહાયથી આખા જગતમાં ફેલાઈ જાય છે. અને પ્રેષકયંત્રે આ મંડળ તરફ મોકલેલા તરંગો ધીમા પ્રવાહવાળા હોય તો તે પણ અલ્ટ્રા હાઈ ફ્રેકવેન્સી (ઉચ્ચ ચક્રસંખ્યા) સાથે પ્રબળ વેગવાળા બની જાય છે. પરિણામે એ વિદ્યુતપ્રવાહ એવો ઉચ્ચ બની જાય છે કે તે ઉપર બતાવેલ અચનમંડળના ગાળાને ઓળંગી જાય છે, ત્યાં જ નાશ પામે છે, તે પાછો આવતો નથી. એટલે સ્પષ્ટ છે કે ઉક્ત આકાશ-મંડળના ગાળામાં તરંગો રહે એ હિસાબે ધ્વનિની અને ટેલિવિઝનની ચક્રસંખ્યા રાખવી જોઈએ. અને એમ થાય તો જ અભિનેતાના પ્રતિબિંબનું વિશુદ્ધ દર્શન થાય છે.

એ વિદ્યુતતરંગો રિસીવર (સંગ્રાહકયંત્ર) સાથે જોડાયેલ એનેન્ટના (સ્પર્શસ્ત્ર) માં લગાવેલ સરકિટમાં જઈ પહોંચે છે અને ત્યાં કિનેસ્કોપ (સજનનાસ)માં પ્રવેશ કરે છે.

પ્રતિબિંબ આઈ કોનોસ્કોપ અને વિદ્યુતઅંદક વગેરે યંત્રો વડે ખંડખંડ બની વિદ્યુતતરંગ રૂપે પરિણમે છે. એ પ્રતિબિંબ ખંડો કિનેસ્કોપ યંત્ર વડે પરસ્પર જોડાઈ અસહી પ્રતિબિંબ તરીકે સંગ્રાહક યંત્રપદ પર રજૂ થાય છે. પ્રતિબિંબોના આ જોડાણમાં વિદ્યુતઅંદક પણ કામ કરે છે.

પ્રેષણ અને સંગ્રાહણ એ બન્ને ક્રિયાઓ એક સાથે થવી જોઈએ. કદાચ એમાં ૧ સેકન્ડના ૫૦ લાખમા ભાગ જેટલો પણ ફરક પડે તો વિશુદ્ધ પ્રતિબિંબ દર્શન થતું નથી.

ધ્વનિનું પ્રસારણ પણ પ્રતિબિંબપ્રસારણની સાથે સાથે ઉચ્ચ ચક્રસંખ્યાવાળા તરંગોથી થાય છે. ટેલિવિઝનથી આ પ્રમાણે દૂરથી વસ્તુ દેખાય છે.

ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ દ્રવ્યાનુયોગ સિદ્ધાંતમાં દ્રવ્યપર્યાય અને ગુણપર્યાય બતાવ્યા છે. પ્રતિબિંબના ખંડો, વિદ્યુતપ્રવાહ અને પ્રતિબિંબનું જોડાણ એ સર્વે પરમાણુ પર્યાયનાં પ્રત્યક્ષ દર્શાંતો છે.

કહેવાની જરૂર નથી કે, જૈન આગમ સાહિત્યમાં વૈજ્ઞાનિક તત્ત્વના મૂળ સિદ્ધાંતો પણ સુરક્ષિત છે. આ અપેક્ષાએ પણ જૈન દર્શન સર્વ દર્શનોમાં સર્વોત્તમ વૈજ્ઞાનિક સ્વરૂપ ધારી બેઠું છે.

હું તો ભલો એકલો !

લેખક : શ્રી. રતિલાલ દીપચંદ દસાઈ

[૧]

ભાઈ ભાઈને મારશે ?

સૂર્યોદય થઈ ગયો હતો, ધરતી જાણે સોનેરી રસે રસાવા લાગી હતી. સૃષ્ટિ આજસ મરડી ઊભી થતી હતી, અને પ્રભાતનું ખુશખુશાલ વાતાવરણ સૌને પ્રકુલ્લ બનાવતું હતું.

મિથિલા નગરિનાં ઉઘાનો જાતજાતનાં રંગબેરંગી પુષ્પોથી સૌન્દર્ય અને સૌરભનું ધામ બની ગયાં હતાં. પક્ષીઓનો પહેલો કલરવ જાણે ધરતીમાની આરતી ઉતારતો હતો.

નગરના સૂતા રાજમાર્ગો સજીવ થવા લાગ્યા હતા. રાજમહાલયના રત્નદીપોએ પોતાનાં તેજ સંકેતી લીધાં હતાં. દાસદાસીઓ રાજવી અને રાજરાણીઓના પ્રાતઃકાર્યની તૈયારીમાં દોડધામ કરતાં હતાં. યંત્રના પ્રેર્યા હોય એમ સૌ રાજકર્મચારીઓ પોતપોતાના કામે લાગ્યા હતા.

પ્રહરેક દિવસ ચડ્યો અને રાજવી નમિરાજ પોતાના શયનગૃહમાંથી બહાર આવ્યા. એમણે જોયું કે હાથીશાળાનો એક પરિચારક ત્યાં એમની રાહ જોતો ખડો હતો. એણે સમાચાર આપ્યા : “ પ્રભુ ! રાજહસ્તી આજે રાત્રિના છેલ્લા પ્રહરે, પોતાનો ખીલો ઉખાડીને, હસ્તિશાળાનાં દ્વારોને તોડીને જંગલભણી ઊપડી ગયો છે. માવતોના અનેક પ્રયત્નો છતાં, તોડાને ચડેલો એ હાથી, કેમે કર્યો રોક્યો રોકાયો નહીં; અને ગાડાતૂર બનીને તોડફોડ કરતો નાસી ગયો. ”

જાંઘના ઘેનની છેલ્લી અસરમાં નમિરાજે આ સંદેશો સાંભળ્યા, અને તેણે પરિચારકને વિદાય કર્યો. જાંઘની બડતા દૂર થઈ અને એ સંદેશો રાજવીના અંતરમાં સળવળવા લાગ્યો: રાજહસ્તી ગાડો બનીને જંગલમાં નાસી ગયો ! એ ગણગણ્યા, અને એમનું મન કંઈક ચિંતાનો અનુભવ કરવા લાગ્યું. એમના અંતરપટ પર એ સફેદ રાજહસ્તી અંકિત થઈ ગયો.

નમિરાજને પોતાના આ શ્વેત રાજહસ્તી ઉપર ખૂબ પ્રેમ હતો; એને માટે એમને ખૂબ ગર્વ પણ હતો. ગજશાળાનું એ રત્ન લેખાતો. શિકારમાં સિંહની સામે અને સમરાંગણમાં શત્રુની સામે દોટ મૂકનાર આ રાજહસ્તી રાજજની સવારીનું નાક લેખાતો. એ નાક આજે ચાલ્યું ગયું હતું. અને રાજજ એની વિમાસણમાં આમતેમ આંટા મારતા હતા.

પણ એ વિમાસણને દૂર થતાં વાર ન લાગી. રાજની વિશાળ ગજસેના, અશ્વસેના, અને રણરંગી જોદ્ધાઓની વીરસેનાને આ હાથીને પકડી લાવતાં કેટલી વાર ?

રાજ-આસા છૂટી અને રાજનાં બધાં બળો જુદી દિશામાં એ શ્વેતહસ્તીની શોધ માટે ઊપડી ગયાં. દિવસો લગી એમણે ફરતી ધરતીના ખૂણખૂણો તપાસી લીધો, પણ જાણે ધરતીના કોઈ જાંડ પેટાળમાં સમાઈ ગયો હોય એમ, હાથીની કશી ભાળ મળી નહીં.

પેલો હાથી, જાણે એને પોતાનું જાળપણ અને જાળકીડામૂમિ સાંભર્યાં હોય એમ, મદમસ્ત બનીને વિન્ધ્યાચળ તરફ નાસી છૂટ્યો હતો. હાથીઓને માટે માના ખોળા જેવા

૨૫૨]

શ્રી. જૈન સત્ય પ્રકાશ :

[વર્ષ : ૨૧]

વિન્ધ્યાચળની ઊંડી ઊંડી કંદરાઓ અને ઘેરાં ઘેરાં જંગલોમાં એ તો એવો અદૃશ્ય થઈ ગયો હતો કે જાણે હતો ન હતો થઈ ગયો.

દિવસો ઉપર દિવસો વીતવા લાગ્યા; પણ હાથીના કશા સમાચાર મળ્યા નહીં. છેવટે સૌને ખાતરી થઈ કે હાથીને શોધી લાવવાનાં સેનાનાં અરમાન ઊતરી ગયાં હતાં, અને હવે વાત ઊકલી શકે તો બળથી નહીં પણ કળથી જ ઊકલી શકે એમ હતી.

જે કામમાં રાજસેના પાછી પડી, એ કામ રાજના જસસેને સોંપાયું.

જસસેનો પ્રયત્ન સફળ થયો. થોડા દિવસોમાં સમાચાર મળ્યા કે રાજનો એ શ્વેત હસ્તી અત્યારે સુદર્શનપુરમાં માલવપતિ ચંદ્રયશ રાજવીની હસ્તિશાળાને શોભાવી રહ્યો છે !

અને મિથિલાપતિ નમિરાજનો દૂત એક દિવસ માલવપતિ ચંદ્રયશની રાજસભામાં જઈ પહોંચ્યો. એણે મિથિલાપતિને સંદેશો સંભળાવતાં કહ્યું : “રાજન્ ! એ શ્વેતહસ્તી અમારો છે, માટે અમને એ પાછો સોંપો છો !”

પણ માલવપતિએ એ માગણી નકારી કાઢી અને દૂત ખાલી હાથે પાછો ફર્યો.

મિથિલાપતિએ એમાં પોતાનું અપમાન માન્યું. અને હા ને નાના વેરની જેમ વાત યુદ્ધને બારણે આવી ખડી થઈ. જે વાતનો નિકાલ રાજદૂતો ન લાવી શક્યા, એ વાતનો નિકાલ રણભૂમિ ઉપર કરવાની ધડીઓ ગણાવા લાગી.

નગારે ડાંડી પડી, રણમેરીઓ ગાજી ઊઠી અને એક દિવસ મિથિલાપતિના સૈન્યે માલવ-દેશ તરફ કૃત્ય શરૂ કરી. વાત એવી તો મમતે ચડી કે એ યુદ્ધનું સેનાપતિપદ મિથિલાપતિ નમિરાજે પોતે લીધું હતું !

મિથિલાપતિએ કેવળ એક હાથીને માટે માલવપતિ ઉપર કરેલી ચડાઈની વાતો નગરીમાં ઠેર ઠેર અને ઘેર ઘેર પહોંચી ગઈ હતી. કોઈને આવી શ્વરાતનની વાતોમાં ભારે રસ પડતો હતો, તો કોઈ આવી નકામી ફૂરતા જોઈને વિમાસણમાં પડી જતા હતા.

નગરીના એકાંત પ્રદેશમાં આવેલ એક ધર્માગારમાં એક પ્રજ્ઞાંત સાધ્વી રહેનાં હતાં. એમના સોહામણા રૂપે સંયમનો અંચળો પહેરી લીધો હતો. વિશ્વાસ કે વૈભવનું ત્યાં નામ ન હતું. તપ, ત્યાગ અને વૈરાગ્યના ત્રિવેણી સંગમની એ તીર્થભૂમિ હતાં. આધેડ વય છતાં દેહની કાંતિ અને શીલની હીપ્તે સૌ કોઈને એમના પ્રત્યે આદરભાવ ઉપગમવતી. પણ આવા આદર કે અનાદરની એમને કશી જ ખેવના ન હતી. દુનિયાના રંગોથી એ ધરાઈ ગયાં હતાં અને શીલ અને સદાચારને ચરણે એમણે પોતાની જાતનું સમર્પણ કર્યું હતું. ઇંદ્રિયોનો નિરાધ, દેહનું દમન અને મનનું શુદ્ધીકરણ—અને એ દ્વારા આત્માનાં જોગસને પ્રગટાવવા એ સતત પ્રયત્નશીલ રહેતાં. એ જ એમનો આનંદ હતો, એ જ એમનો પરમાનંદ હતો. સંયમની યાત્રામાં સુખ અને શાંતિપૂર્વક એ જીવન વીતાવતાં હતાં. એ સાધ્વીનું નામ હતું સુવતા.

આ યુદ્ધની વાત જ્યારે એમના કાને પડી ત્યારે એમની શાંતિનો ભંગ થયો, એમનું ચિત્ત અસ્વસ્થ બની ગયું, અને એમનું અંતર પોકારી ઊઠ્યું : “ભાઈ ભાઈને મારશે ?”

અને બીજે દિવસે નગરજનોએ જોયું કે સાધ્વી સુવતા પોતાના ધર્માગારને તજીને માલવદેશ તરફ ચિહરી ગયાં હતાં.

અંક : ૧૨]

હું તો ભલો એકલો !

[૨૫૩]

[૨]

તમે તો બેય સહોદર !

સુદર્શનપુર નગરે પણ યુદ્ધતા પૂરા સાજ સજી લીધા હતા. માલવપતિ પણ મિથિલા-પતિથી જરાય ઓછો ઊતરે એમ ન હતો. શરાતનનાં વીરરસપાન તો એણેય ખૂબ કર્યો હતાં. મિથિલાપતિનું સ્વાગત કરવા એ પણ તૈયાર હતો. માલવદેશની ચતુરંગી સેનામાં જાણે યુદ્ધના નાદે પ્રાણસંચાર કરી દીધો હતો.

મિથિલાનું સૈન્ય જેમ જેમ આગળ વધતું હતું તેમ તેમ સાધ્વી સુવ્રતાનો અજખો વધતો જતો હતો. કો કાળજૂનાં બંધતો આજે એમના ચિત્તની સ્વસ્થતાને હરી લેતાં હતાં. તપ, ત્યાગ અને વૈરાગ્યની સાધના આજે જાણે મનને કાખૂમાં રાખવામાં પાછી પડતી હતી. આજે એમના ચિત્તને શાંતિ ખપતી ન હતી, એમના દેહને આરામ ખપતો ન હતો. કચારે હું માલવદેશમાં સુદર્શનપુરના સીમાડે પહોંચી જઈ એની જ એમને લગની લાગી હતી !

રે ભલાં સાધ્વી ! આ તે વળી ધર્મપ્રવર્તનનાં કેવાં નવાં આકરાં વ્રત આપે આદર્યો છે ! પણ એનો જવાબ આપવાની એમને નિરાંત નથી.

સૈન્ય આગળ વધે છે; સાધ્વી આગળ વધે છે.

જાણે બન્નેના પ્રવાસની હોડમાં કોઈક ત્રીજાનું ભાગ્ય હોડમાં મુકાયું છે.

આગળ...આગળ...આગળ ! પ્રવાસ આગળ ચાલે છે.

આખરે નમિરાજ પોતાના સૈન્ય સાથે માલવદેશને સીમાડે પહોંચી ગયા. માલવપતિ ચંદ્રયશ પણ કાબેલ લડવૈયો હતો. મિથિલાપતિની સાથે સીધેસીધા યુદ્ધમાં ઊતરવાને બદલે એણે એના સૈન્યને હંફાવવાને વ્યૂહ ગોઠવ્યો. પોતાના આખા સૈન્યને નગરમાં સમાવી લઈને એમણે કિલ્લાના દરવાજા બંધ કરી દીધા.

મિથિલાના સૈન્યે આખા સુદર્શનપુરને ઘેરા લીધો. અને બન્ને સૈન્યો એકબીજા ઉપર સરસાર્થ મેળવવા જાણે તૈયાર થઈને ખડાં છે !

એ પહાડો જાણે સામસામા અથડાવાની ઘડીની રાહ જોતા એકબીજાની સામે ખડા હતા. એ ઘડી કચારે આવશે એ કોઈ કહી શકે એમ ન હતું. પણ બધાય એ ઘડીની રાહમાં બેઠા અને આરામ વીસરી ચૂક્યા હતા. પ્રમાદ કર્યો કોઈને પાલવે એમ ન હતો. યોગીના જેવી સતત જાગૃતિ સૌના અંતરને આવરી વળી હતી.

સાધ્વી સુવ્રતા ચાલ્યાં જાય છે. આગળ આગળ ને આગળ ! પેલાં બે સૈન્યોની જેમ એ પણ પોતાની કર્તવ્યઘડીની જ જખમાળા જખી રહ્યાં છે. ત્રણમાથી કોની ઘડીને કાળદેવતા જાજળી બનાવે છે, એની જાણે હરીફાઈ જામી છે.

ને એક દિવસ સાધ્વી સુવ્રતાના કડોર પ્રવાસનો પણ અંત આવે છે. એ સુદર્શનપુરના સીમાડે આવી પહોંચે છે. આજે એમનું અંતર મોડા ન પડવાની નિરાંત અનુભવે છે.

પણ હજીય એમને આરામ ખપતો નથી. એ તો સીધાં પહોંચે છે મિથિલાપતિ નમિરાજની શિબિરમાં.

૨૫૪]

શ્રી. જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ : ૨૧]

યુદ્ધધૈલો નમિરાજ પોતાના મંત્રીઓ અને સામંતો સાથે યુદ્ધના વ્યૂહતી જ મંત્રણાઓમાં ગૂંથાયેલ છે, એને અત્યારે યુદ્ધ સિવાય બીજી કોઈ વાત ખપતી નથી. માલવપતિની હાર અને મિથિલાપતિની છત એ જ એનું જીવનસૂત્ર બન્યું છે. જાણે ચારેકર દુદ્ધતાનું ભયંકર વાતાવરણ બન્યું છે.

અને એ ભયાનક વાતાવરણમાં, બળબળતા રણમાં નાની સરખી વાદળી જેમ છંટકાવ કરે એવી પોતાની પ્રશાંત સુખમુદ્રાથી શાંતિરસનો છંટકાવ કરતાં સાધ્વી સુવ્રતા એ શિબિરમાં પ્રવેશ કરે છે.

નમિરાજ અને મંત્રીઓ તેમજ સામંતો તો જોઈ જ રહ્યા. એમને થયું, આ શું ? રણભૂમિ ઉપર એક અબળા ! અને તે પણ એક ધર્મચુરણી ! અહીં એમનું શું કામ ? ન સમજાય એવો એક કોયડો જાણે બધાનો સામે આવીને ખડો હતો.

સાધ્વી તો સ્વસ્થપણે ઊભાં છે. એમનાં અંતરમાં કોઈ અશાંતિ નથી, ચહેરા ઉપર કોઈ મલરાટ નથી. આંખોમાંથી અમી રેલાવતાં એ સૌને નીરખી રહ્યાં છે.

સાધ્વીના અંતરનો સાદ જાણે નમિરાજના અંતરને સ્પર્શી ગયો. મંત્રીઓ અને સામંતો પણ ન સમજાય છતાં શાંત વળે એવી લાગણી અનુભવી રહ્યા.

છતાં કોઈ કાંઈ ખોલતું નથી. બધા ચિત્રવત સ્થિર બની ગયા છે. શું કરવું ? એ જાણે કોઈને સમજતું નથી. પણ સુવ્રતા તો અડગ ખડાં જ છે. કર્તવ્યનો ઊભાર તર્યા વગર પાછો નહીં ફરવાનો એમનો નિર્ણય છે. આવા બધા યુદ્ધધૈલા માનવીનો એમને લેશ પણ ડર નથી. એ તો બધાનાં અંતરનાં ઝેરને નીચોવી નાખવા આવ્યાં છે. મદારી ફણીધરથી ડરે એ ન બને !

એ-પાંચ પળ એમ ને એમ વીતી જાય છે. પણ છેવટે યુદ્ધની ઘેલછા ઉપર વિવેક કાબૂ મેળવ્યો હોય એમ નમિરાજ ઊભા થઈ સામે જાય છે; એનાથી હાથ જોડાઈ જાય છે; અને એ સાધ્વીની સામે જઈને એમનું સ્વાગત કરે છે : “પધારો આર્યા ! પધારો !”

મંત્રીઓ અને સામંતો પણ હાથ જોડીને ખડા રહે છે.

“ધર્મલાભ રાજન્ ! તમને સૌને ધર્મનો લાભ હો ! તમારું, સૌ માનવીઓનું અને વિશ્વનાં સર્વ જીવોનું કલ્યાણ થાઓ !”

“આપની કૃપા ! ફરમાવો આર્યા ! આપને શું જોઈએ ?”

“મારે જે જોઈએ છે, તે મને તમારી પાસેથી જરૂર મળશે, એવા વિશ્વાસથી જ હું અહીં આવી છું. ખોલો, નમિરાજ ! મને જે જોઈએ, તે આપવાની તમે ના તો નહીં કહો ને ?” સાધ્વીનો અવાજ સૌનાં અંતરને જાણે ઢંઢોળતો હતો.

નમિરાજ વિચારમાં પડી ગયા. એની વાણી થંભી ગઈ.

સાધ્વીએ ફરી પૂછ્યું : “રાજન્ ! શું વિચારમાં પડ્યા છો ? કહો, એક ભિક્ષુણીની ભિક્ષા તમે પૂરી નહીં કરો ?”

“કહો તો ખરાં, આર્યા ! આપને શાનો ખપ છે તે ?” નમિરાજ જાણે ન ફૂટકે ખોલતા હતા.

અંક : ૧૨]

હું તો ભલો એકલો !

[૨૫૫]

“ મને જે નેઈએ છે તે તમે જ આપી શકો એમ છે. તમારા જેવા રાજવી સિવાય બીજાનું એ ગળું નથી. બોલો ! બોલો ! મહાનુભાવ ! તમને મારી વાત કબૂલ છે ? ”

નમિરાજને તો આ બધું જાહેરે કહેવું જોઈએ એવું આકરું લાગ્યું. સાધ્વીની વાતનું તળિયું જ એમને તો ન દેખાયું. એમણે પૂછ્યું : “ પણ આપની વાત તો કરો ! આપને એવું તે શું બપે છે કે જે માટે આપ આ સમસ્તભૂમિમાં પધાર્યા છો ? ”

“ રાજન્ ! મારે આહાર, વસ્ત્ર, પાત્ર, નિવાસ કે બીજા કંઈ ઉપકરણોનો ખર્ચ નથી. એ બધાની તો મિથિલામાં કયાં કમિના હતી કે એ માટે આટલો પંથ કાપવો પડે ?—મારે જે...”

નમિરાજ વચમાં જ બોલી ઊઠ્યા : “ મિથિલામાં ? શું આપ મિથિલામાં રહો છો ? મિથિલાથી અહીં આવો છો ? મિથિલામાં ન મળે એવું તે આપને શું નેઈએ છે કે જે મેળવવા મારી પાસે આટલે દૂર આપને આવવું પડ્યું ? આપ મને મિથિલામાં કેમ ન મળ્યાં અને અહીં કેમ મળ્યાં ? હું અહીંથી મિથિલા પાછો ફરું એટલો વખત આપે રાહ નેઈ હોત તો ? ” એના મનમાં પ્રશ્નોની હારમાળા જાગી ઊઠી.

“ નમિરાજ ! મારે જે નેઈએ છે તે તમારી પાસેથી અને આ યુદ્ધભૂમિમાં જ મળે એમ છે. અને એટલા માટે તો હું તમારી કૃપાના પગલે પગલે વિહાર કરતી અહીં પહોંચી છું. બોલો, હવે તો મારું માગ્યું મને આપશો ને ? ”

નમિરાજને ખાતરી થઈ કે આ કંઈ સામાન્ય વાત નહીં હોય. આટલાં કષ્ટ વેડીને સમસ્તભૂમિમાં પહોંચનાર આ સાધ્વીની વાતનો ભેદ પામવો એમને મુશ્કેલ લાગ્યો. મંત્રીઓ અને સામંતો પણ વિભાસણમાં પડી ગયા. રાજવીને તો હા કહેવામાંય હાણુ અને ના કહેવામાંય હાણુ જેવું થઈ પડ્યું.

પળ એ પળ વળી સ્તબ્ધતા છવાઈ ગઈ. છેવટે નમિરાજે અકળાઈને પૂછ્યું : “ પણ આપ આપની વાત કહો તો ખરાં ? આપની માગણી શું છે તે સમજ્યા વગર શું કહી શકાય ? ”

સાધ્વીને લાગ્યું કે હવે વાત કરવાની ધડી પાકી ગઈ છે. એમણે કહ્યું : “ સાંભળો ત્યારે નમિરાજ ! મંત્રીઓ અને સામંતો ! તમે પણ સહુ સાંભળજો ! આ યુદ્ધભૂમિમાં નમિરાજની પાસે હું યુદ્ધની શાંતિની ભિક્ષા માગવા આવી છું ! ”

યુદ્ધની શાંતિ ! જાણે વીજળીનો કડાકો થયો ! બધા સ્તબ્ધ થઈ ગયા.

“ આપ આ શું કહો છો ? શું આપને આ યુદ્ધની શાંતિ બપે છે ? શું મિથિલાપતિ માલવપતિને પરાજિત કર્યા વગર, પોતાના લાવ લશ્કર સાથે પાછો ફરી જાય એવી આપની માગણી છે ? ”

“ હા. એમ જ. મારી વાત તમે બરાબર સમજ્યા છો. ”

“ શ્વેરો થઈને યુદ્ધ અટક્યો અને કાયર બનીને પાછો પડ્યો—એવું કલંક વહોરીને હું આ યુદ્ધ સંકેલી લઉં એમ આપનું કહેવું છે ? ” નમિરાજનું અંતર ઉશ્કેરણી અનુભવી રહ્યું.

“ રાજન્ ! જરા સ્વસ્થ થાઓ. આમાં ન તો કાયર થવાનું છે કે ન તો કલંક વહોરવાનું છે ? એક હાથીને માટે અહંકારના ગુલામ બનીને યુદ્ધને નોતરવું એ કાયરતા કે અહંકારને દૂર કરીને યુદ્ધની શાંતિને નોતરવી એ કાયરતા ? એક હાથીને કારણે હજારો માનવીઓના

૨૫૬]

શ્રી. જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ : ૨૧]

સંહારથી પોતાના હાથને લોહી લીના કરવા એ કલંક કે હનરોના સંહારથી પાછા ફરવું એ કલંક? હાથી વધે કે માણુસાઈ! એક હાથીને કારણે તમારી માણુસાઈને વધેરવામાં તમને શરાતન દેખાય છે? જરા સમજો તો ખરા!”

“ના આર્યા! ના. આપ યુદ્ધની શાંતિની વાત ન કરશો, એ સિવાય આપને જે ખપે તે માગો! એ હાથી હાથી નથી; એ તો મિથિલાનું ગૌરવ અને મિથિલાપતિને ગર્વ છે. અમારા સૌનો એ પ્રાણ છે. અને એ પ્રાણના હરનારના પ્રાણ લઈને જ અમે જીવીશું.”

“પણ નમિરાજ! જરા વિચારો તો ખરા, અસિધારાઓનું તાંડવ ખેલીને નિદેષિતો સંહાર કરવામાં છેવટે તમારા હાથમાં આવવાનું શું? હાથી તો આજે છે અને કાલે નહીં હોય, પણ તમારી આ સંહારલીલા કેટલાં બાળકોને અનાથ, કેટલી સ્ત્રીઓને વિધવા અને કેટલાં મા-આપોને નિરાધાર બનાવશે? એનો તો કંઈ વિચાર કરો!”

“આર્યા! આ તો સમરભૂમિ છે. અહીં એવી વાતનો શો વિચાર? અને તલવારોનો ખણખણાટ તો અમારે મન બંસરીતો નાદ છે. એના એક એક રણકારે અમારા પ્રાણ બગી જાડે છે, અમારાં રુધિર ઊછળવા લાગે છે અને અમારા દેહોમાં શક્તિનો સંચાર થાય છે. એ અસિધારા અને એના ઝંકાર તો અમારાં સદાનાં સાથી! દુનિયાનું શું થશે એ જે વિચારે તે યુદ્ધ ન તોતરી શકે. ગમે તે પ્રકારે દુશ્મનનો પરાજય એ જ યુદ્ધનો જીવનમંત્ર! એ મંત્રને તજવાનું આપ ન કહેશો!”

“ત્યારે શું મારી બિક્ષા આજે ખાલી રહેશે?”

“હું નિરુપાય છું આર્યા! એ સિવાય આપને જે જોઈએ તે માગો.” સાચે જ, બિશ્નુણીની બિક્ષા ખાલી રહી.

સુવ્રતાને લાગ્યું કે વાત વધુ મુશ્કેલ છે, અને નમિરાજ જલદી માને એમ નથી. એને થયું, હવે અંતરના ભેદ ઉઠેલા સિવાય છૂટકો નથી. સંસારના જે ભેદોને પ્રવ્રજ્યાના અંચળા નીચે દાંકી દીધા હતા એને આજે ઉઘાડા કર્યા વગર નહીં ચાલે.

એમણે કહ્યું : “નમિરાજ! હું સમજી વિચારીને અહીં તમારી પાસે બિક્ષા માગવા આવી છું. અને મારી બિક્ષા મેળવ્યા વગર હું પાછી નથી ફરવાની એ તમે નક્કો સમજી રાખજો! અને માફે બિક્ષાપાત્ર ભરી દીધા વગર તમારો પણ છૂટકો નથી, બાઈબાઈનો સંહાર કરીને શું મેળવવાનું છે એ તો સમજો.”

“કોણ બાઈ? ધર્મશાસ્ત્રો ભલે કહેતાં કે બધાય માનવીઓ બાઈબાઈ છે! પણ એમાં મારે શું? આ યુદ્ધ જીતીને માલવપતિને પરાજિત કરવો, મિથિલાના રાજહસ્તીને મિથિલા લઈ જવો અને મારા ગર્વ અને ગૌરવરૂપ મિથિલાનું માન અખંડિત રાખવું, એટલું જ હું તો સમજું છું.”

“રાજન! હું એવા બાઈની વાત નથી કરતી. હું તો તમને એ વાતની ગણ કરવા આવી છું કે મિથિલાપતિ અને માલવપતિ બન્ને એક જ જનનીની કુક્ષિથી જન્મેલા તમે બેઉ એક જ માતાનાં સંતાનો છો! તમારા બન્નેનાં માતાપિતા એક જ છે. તમે તો બેઉ સહોદર!”

અંક : ૧૨]

હું તો ભલો એકલો

[૨૫૭]

મિથિલાપતિ અને માલવપતિ સહોદર ! સૌના અંતરમાં ભારે કડાકો થયો, પણ યુદ્ધનો નાદ એવો ઘેરો બન્યો હતો કે કડાકો એમાં સમાઈ ગયો.

સાધ્વી સુવતાનો ખીન્ને દાવ પણ નિષ્ફળ ગયો.

[૩]

હું તમારી જનની !

પણ સુવતાએ સંસારના ધણા રંગ જોયા હતા. એ વૈરાગિણીના અંતરમાંથી ખમીરનો ઝેરો કંઈ સુકાઈ ગયો ન હતો. પોતાની ધારેલી વાતને પાર પાડવા માટે કૃતનિશ્ચય બનીને એ હજી નમિરાજની શિબિરમાં જ બેસી હતી.

નમિરાજનું અંતર એની હાજરીમાં ગૂંગળાતું હતું. એને થતું હતું, હવે આ ચાલી જાય તો સારું.

મંત્રીઓ અને સામંતો પણ અવાક થઈ ગયા હતા.

સુવતાએ એક વધુ પ્રયત્ન આદર્યો. એણે કહ્યું : “ રાજન્ ! મારું માનો, અને નાના ભાઈના હાથે મોટા ભાઈનો સંહાર થતો અટકાવો ! મંત્રીઓ અને સામંતો ! તમારા રાજવીને બંધુહત્યાના પાપથી વારવાનો તમારો ધર્મ છે. વડીલ બંધુ તો પિતાતુલ્ય ગણાય ! ”

સૌનાં અંતર દુઃખમાં પડી ગયાં : એક બાજુ યુદ્ધ, યુદ્ધ ને યુદ્ધનો નાદ ગાજતો હતો, એમાં ખીજી બાજુ મિથિલાપતિ અને માલવપતિ બંને સહોદર એ ભેદ ઘૂંટાવા લાગ્યો. ઇચ્છા અનિચ્છાએ પણ સૌની જિજ્ઞાસા આ ભેદને પામવાને સતેજ થઈ.

એક મંત્રીએ પૂછ્યું : “ આર્યા ! આ બે રાજવીઓ સહોદર એ નવી વાત વળી આપ કયાંથી લાભ્યાં ? ”

સાધ્વીએ કહ્યું : “ મહાનુભાવ, અસત્ય નહીં બોલવાનાં અમારાં વ્રત છે. ”

નમિરાજથી ન રહેવાયું : “ પણ આર્યા ! આવી વાત સાચી શેં મનાય ? ક્યાં હું અને ક્યાં માલવપતિ ચંદ્રયશ ! અને આપ તો કહો છો, અમે બંને સહોદર ! ”

“ નમિરાજ, સાંભળો ત્યારે વાતનો ભેદ. માલવપતિ ચંદ્રયશ એ યુગબાહુ અને મદન-રેખાનો પુત્ર થાય. તમે પણ એ જ યુગબાહુ અને મદનરેખાના પુત્ર છો. ”

પણ નમિરાજ એ વાતને માનતા નથી. એ તો કહે છે : “ આર્યા ! આપની વાત આપ જાણો ! મારાં માતાપિતા આપ કહો છો તે નથી. પદ્મરથ મારા પિતા અને પુષ્પમાલા મારી માતા. આખી દુનિયા આ વાત જાણે છે. અને વળી આપ નવી જ વાત કાં કહો છો ? ”

“ મહાનુભાવ ! એ તમારાં માતાપિતા ખરાં, પણ જન્મ આપનાર નહીં, તમારું પાલન-પોષણ કરનાર ! તમારાં સાચાં માતાપિતા તો હું કહું છું તે જ ! તમે અને ચંદ્ર-યશ બંને સહોદર. ચંદ્રયશ મોટો ભાઈ, તમે નાના ભાઈ ! કહો, ભાઈ ભાઈ થઈને હજીય તમારે યુદ્ધ ચઢ્યું છે ? યુદ્ધની શાંતિની મારી બિલ્લા હજીય તમારે નકારતી છે ? ”

“ આર્યા ! એ જો હોય તે. પણ આજે એનું શું ? અમે બે સહોદર હોઈએ કે દુશ્મન બનીને કપાઈ મરીએ એમાં આપને શું ? આપ આપનો ધર્મ પાળો, અમને અમારે માર્ગે જવા દો. ”

૨૫૮]

શ્રી. જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ : ૨૧]

“રાજન્! અંતરનાં બંધનને ઉવેખવાં સહેલાં નથી. ત્યાગના અંચળા અને વૈરાગ્યના ભાવો સ્વીકારવા છતાં એ બંધનો દૂર થવાં મુશ્કેલ છે. જનનીને જીવતે જીવ, એની નજરની સામે, એ સગાભાઈ એકબીજાનો સંહાર કરે એ બંને ખરું?”

“જનની? કઈ જનની? કોની જનની? આપ આ શું કહો છો?”

“નમિરાજ! રાજન્! પુત્રક! હું સાચું કહું છું. હું જ તમારી અને ચંદ્રચંદ્રની જનની!”

સુવતાએ પોતાનું છેલ્લું અસ્ત્ર છોડી દીધું.

નમિરાજ, મંત્રીઓ અને સામંતો સ્તબ્ધ થઈ ગયા. આ તે સ્વપ્ન કે સત્ય?

વાતને વંધુ વેગ આપવા સુવતાએ પોતાની આખી પૂર્વકથા કહી સંભળાવી. નમિરાજ ગહગહ હસ્યે એ સાંભળી રહ્યા. એનાં નેત્રો આંસુભીનાં થયાં.

સુવતાને લાગ્યું કે પથ્થર પીગળશે ખરે! એણે છેલ્લો સવાલ કર્યો:

“કહો મહાનુભાવ! યુદ્ધની શાંતિની ઉદ્દ્યોષણા કરીને મારું-તમારી જનેતાનું-બિદ્ધા-પાત્ર ભરી આપવાને હવે કેટલી વાર છે?”

પણ નમિરાજનું અંતર ફરી ફરીને પાછું યુદ્ધના મમત ઉપર જઈ બેઠું હતું. એ બોલ્યા: “આર્યો! આપ જનની સાચાં! પણ યુદ્ધના વિરામ. સિવાય જે જોઈએ તે માગી લ્યો! મારા પ્રાણ પણ આપને ચરણે આપવા તૈયાર છું, પણ આ વાત મારાથી બંને એમ નથી.”

અને મહાભારતની આગલી સંધ્યાએ કુંતીમાતા મહારથી કર્ણની પાસેથી ખાલી હાથે પાછાં ફર્યા હતાં એમ, સાંધી સુવતા નમિરાજની શિબિરમાંથી ખાલી હાથે પાછાં ફર્યા, એમનું બિદ્ધાપાત્ર આજે ખાલી રહ્યું. [અપૂર્ણ]

કાળ - ધર્મ

ઝવેરીવાડ આંબલીપોળના જૈન ઉપાશ્રયે શ્રાવણ વદિ બીજના રોજ બપોરના ચાર વાગતાં ઉપધ્યાય શ્રી. હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામ્યા છે.

થયપરિણા (સ્તવપરિણા) અને એની યશોવ્યાખ્યા

લે. પ્રો. હીરાલાલ ર. કાપડિયા એમ. એ.

સમભાવભાવી શ્રી. હરિભદ્રસૂરિએ કેટલીક બાબતોના નિરૂપણમાં પહેલ કરી છે. એનો એક પૂરાવો તે એમણે રચેલી **‘થયવત્થુગ’** નામની કૃતિ અને એની **શિષ્યહિતા** નામની સ્વોપજ્ઞ ટીકા છે. આ મૂળ કૃતિના ૧૧૧૦માં થી ૧૩૧૨માં સુધીનાં એટલે કે ૨૦૩ પદો **થયપરિણા**ને લગતાં છે. એના ઉપર શ્રી. હરિભદ્રસૂરિની ટીકા છે. એને લક્ષ્યમાં લેતાં આ જઠણ મરહદી (જૈન મહારાષ્ટ્રી)માં રચાયેલાં પદોની સંસ્કૃત છાયા સહેલાઈથી તૈયાર થઈ શકે તેમ છે.

ન્યાયવિશારદ ન્યાયાચાર્ય શ્રીયશોવિજય ગણીએ કેટલીક પ્રાચીન કૃતિઓનું સંપૂર્ણ વિવરણ રચ્યું છે તો પ્રસંગવશાત્ **સમ્મથપયરણ**ની ઘણી ગાથાઓને અંગે એમણે એમની ભિન્ન ભિન્ન કૃતિઓમાં તેમ કયું છે, પરંતુ **થયપરિણા**ની તો પ્રત્યેક ગાથાની સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા એમણે એક જ કૃતિમાં—**પ્રતિમારાતક** (શ્લો. ૬૭)ની સ્વોપજ્ઞ વૃત્તિ (પત્ર ૨૦૫-૨૪૨)માં કરી છે તે મહત્વની ગણાય. અહીં એમણે **થયપરિણા**ની તમામ (૨૦૩) ગાથાઓ ઉદ્ધૃત કરી છે. એની અંતિમ (૨૦૩મી) ગાથાની વ્યાખ્યાના અંતમાં શ્રી. યશોવિજય ગણીએ ત્રણ પદો રચ્યાં છે. તેમાંનું આઠ પદ પાઠ્યમાં છે, જ્યારે બાકીનાં બે સંસ્કૃતમાં છે. એ આઠપદ

૧. આનું ગુજરાતી ભાષાન્તર ‘આગમોદ્ધારક’ શ્રી. આનન્દસાગરસૂરિએ કયું છે.

એના ઉપોદ્ધાત (પૃ. ૧)માં **થયપરિણા**ની વિરલતા વિષે નીચે મુજબ વિધાન કયું છે:-

“ચોથી ગણાનુજ્ઞા નામની વસ્તુમાં આચાર્યોદ્ધિનાં શુભ અને કાર્યોની સાથે આખા જૈન શાસનમાં બીજે કોઈ પણ સ્થાને ઉપલબ્ધ નહિ થતી એવી પૂર્વગત શ્રુતમાંથી ઉદ્ધરેલી **સ્તવપરિણા**નું વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે.”

૨. શ્રી.યશોવિજયગણીએ સ્વરચિત અનેક ગ્રંથો સન્મતિ-પ્રકરણને આશ્રીને જ રચ્યા છે એ દર્શાવવા તે તે ગ્રંથોમાં ઉદ્ધૃત કરાયેલી ગાથાઓની સૂચિ એ મતલબના લખાણ પૂર્વક ત્રીજું પરિશિષ્ટ **સન્મતિતર્ક** પ્રકરણનો જે ત્રીજા કોડિકા પાંચમો વિભાગ વિ. સં. ૧૯૮૭માં પ્રકાશિત થયો છે તેમાં આપાયું છે. એમાં આ ઉપાધ્યાયજીની આઠ કૃતિઓ નીચે મુજબ ગણવાઈ છે:-

શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચયટીકા, નયોપદેશ, અનેકાન્તવ્યવસ્થા, જ્ઞાનખિન્દુ, દ્રવ્યશુભપર્યાયનો રાસ, મહાવીર-સ્તવ, ધર્મપરીક્ષા અને શુદ્ધતત્ત્વવિનિશ્ચય.

અહીં **શુદ્ધતત્ત્વવિશિષ્ટ** એવી પાઠ્ય કૃતિનો સંસ્કૃત નામે નિર્દેશ છે તેમજ ઉપર્યુક્ત આઠ કૃતિનાં નામ કોઈ વિશિષ્ટ ક્રમે આપાયાં હોય એમ જણાતું નથી. એ વાત બાજુ ઉપર રાખીએ તો પણ **પ્રતિમારાતક** (શ્લો. ૧૫)ની સ્વોપજ્ઞ વૃત્તિ (પત્ર ૬૨)માં દ્રવ્યસમ્યક્તવને અંગે **સમ્મથ-પયરણ**ની બે ગાથા ઉદ્ધૃત કરાયેલી હોવા છતાં તેનો ઉલ્લેખ કેમ નથી એ પ્રશ્ન તેમજ શ્રી. યશોવિજય ગણીની અન્ય કોઈ કૃતિ પણ નોંધવી રહી તો નથી ગઈ એવો પ્રશ્ન પણ ઊઠે છે.

ઉપર્યુક્ત પત્ર ૬૨માં બે ગાથા **સમ્મથપયરણ**માં હોવાનું કહ્યું છે. તેમાંની પહેલી નિમ્મલિખિત ગાથા ત્રીજા કોડીની ૨૮મી ગાથાથી પૂર્વાર્ધ પૂરતી ભિન્ન છે.

જ્યારે બીજી ગાથા ત્રીજા કોડીની ૬૭મી ગાથા સાથે સર્વાંશે મળતી આવે છે:-

“છપિ ય જીવનિકાણ સદ્દમણો ન સદ્દહ માવા ।

દંદી અપજ્જવેસુ સદ્દહણા હોઈ અભિમત્તા ॥”

પાઠાંતર તરીકે આ ગાથાનો પૂર્વાર્ધ **સન્મતિતર્ક** પ્રકરણના વિદ્વાન સંપાદકોએ નોંધેલો જણાતો નથી. જે એમ જ હોય તો તેનું શું કારણ ?

૨૬૦]

શ્રી. જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ : ૨૧

થયપરિણાનું મહત્વ દર્શાવે છે. આ રહું એ પદ્ય:—

“જયદ્ થયપરિણા સારનિદ્ધા સુવન્ના

સુમુરુકયઅણુન્ના દાણવક્ષાણુન્ના ।

નયનિઝણપદ્ધન્ના હેઝદિદ્ધંતપુન્ના

ગુણગણપરિકિન્ના સવ્વદીસેહિં સુન્ના ॥ ”

આનો અર્થ હું શુભરાત્રીમાં દર્શાવું છું:—

સારભૂત, સુન્દર વર્ણવાળી, સુગુરુ દ્વારા કરાયેલી અનુજ્ઞાથી યુક્ત, દાનના વ્યાખ્યાનથી વિશ્લેષિત, નયોથી અંકિત નિપુણ પ્રતિજ્ઞાવાળી, હેતુ અને દષ્ટાંતથી પરિપૂર્ણ, ગુણોના સમૂહથી વ્યાપ્ત અને સર્વ દોષોથી રહિત એવી સ્તવપરિણા જ્યવંતી વર્તે છે.

અંતર્માંનાં એ સંસ્કૃત પદો પૈકી પહેલામાં વ્યાખ્યાયકારે પોતાના નામનો અને પોતાની વાચક પદ્ધતીનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. વિશેષમાં કુમતની વાસનારૂપ વિષના વિકારનું વમન કરીને હે વિશુધો ! સુધારસનું પાન કરી તૃપ્ત થાઓ, એમ વિશુધોને ઉદ્દેશીને એમણે કહ્યું છે. અંતિમ પદ દ્વારા એમણે એવો નિર્દેશ કર્યો છે કે, બ્રાંતિ સ્તવપરિણા વડે ભાંગી જ ગઈ છે તો અન્ય તંત્રો (શાસ્ત્રો) ની શી જરૂર છે ? મુસાફરની તૃષ્ણા નદીથી દૂર થઈ છે તો પછી ફેવાઓ હળવે ભલે ને હોય. આ થયપરિણાના વિવરણના પ્રારંભમાં પણ થયપરિણાની મહત્તા દર્શાવાઈ છે. એને લગતું પદ નીચે મુજબ છે:—

“અથ સ્તવપરિણા પ્રથમદેશનાદેશ્યયા

ગુરોર્ગરિમસારયા સ્તવવિધિઃ પરિસ્તૂયતે ।

દ્યં સ્વલ્લ સમુદ્વૃતા સરસદષ્ટિવાદાદિતઃ

શ્રુતં નિરઘમુત્તમં સમયવેદિર્મિર્મળ્યતે ॥ ૧ ॥

આનો ભાવાર્થ એ છે કે હવે પ્રથમ દેશના દ્વારા દર્શાવાયેલી—નિરૂપાયેલી અને મહાસારવાળી એવી ગુરુની સ્તવપરિણા દ્વારા સ્તવ વિધિનો પ્રસ્તાવ કરાય છે. આ સ્તવપરિણા સરસ દષ્ટિવાદ-માંથી સમુચિત રીતે ઉદ્દ્યુત કરાઈ છે. એથી સમથજ્ઞો એને પાપરહિત અને ઉત્તમ શ્રુત કહે છે, ઉપર્યુક્ત આદ્ય પદની પછીની પંક્તિ નીચે મુજબ છે :

“અથ સ્તવપરિણાઽયન્તોપયોગિનીતિ યથા પશ્ચવસ્તુકે દષ્ટા તથા લિસતે તૈથાહિ ”

કહેવાની મતલબ એ છે કે સ્તવપરિણા અત્યંત ઉપયોગી છે એથી પશ્ચવસ્તુકમાં જેવી જોવામાં આવી છે તેવી હવે લખાય છે. જેમકે.

વિષય—‘થયપરિણા’ નામમાં ‘થય’ (સ્તવ) શબ્દ છે અને એ સાર્થક છે, કેમકે આ કૃતિ દ્રવ્ય-સ્તવ અને ભાવ-સ્તવ એવા સ્તવના બે પ્રકારો ઉપર વિવિધ દષ્ટિએ દાખલા દલીલ દ્વારા પ્રકાશ પાડે છે. જિનમંદિર બંધાવવા માટે કેવી ભૂમિ અને કેવું લોકકુલ વગેરે શુદ્ધ ગણાય તે બાબત અહીં વિચારાર્હ છે. કાષ્ઠદિ શુદ્ધ છે કે નહિ તે જાણવા માટે શુક્રનોનો નિર્દેશ કરાયો છે. જિન-ચિમ્બ બનાવવાનો, એની પ્રતિજ્ઞાનો તેમજ એના પૂજનનો વિધિ પણ દર્શાવાયેલ છે.

૩. આના પછી થયપરિણાની આદ્ય ગાથા અપાઈ છે અને એની વ્યાખ્યા કરાઈ છે. આ તેમજ અન્ય પદોની વ્યાખ્યામાં હારિભદ્રીય ટીકાનો ઉપયોગ કરાયો છે.

અંક : ૧૨]

થયપરિણા.....યશોવ્યાખ્યા

[૨૬૧

દ્રવ્ય-સ્તવ અને ભાવ-સ્તવ વચ્ચેનો ભેદ, રોગના નાશ માટે ઔષધ લેવા અને ઔષધ લીધા વિના રોગ મટાડવા વચ્ચેના તફાવત જેવો કહ્યો છે.

ભાવ-સ્તવની દુષ્કરતા સમગ્રવતી વેળા ૧૮૦૦૦ શીલાંગનું નિરૂપણ કરાયું છે. સંયમના ખે પ્રકાર સુચવાયા છે. તેજનું ખાત્ર ધારણ કરનારનું દર્શાવ અપાયું છે. ભાવ-સાધુ કોણ કહેવાય એ બાબતની ચર્ચા કરાઈ છે. સુવર્ણના આઠ ગુણો ગણાવી સાધુમાં એની ઘટના કરાઈ છે. દ્રવ્ય એ જ ભાવનું કારણ છે, એમ પ્રતિપાદન કરાયું છે. કૂવાનું દર્શાવ અપાયું છે. જિનભવનાદિને અંગે થતી હિંસા અને વેદવિહિત યજ્ઞાદિમાંથી થતી હિંસા વચ્ચેનું અંતર વિસ્તારથી સમગ્રવાયું છે. કૃતકૃત્ય પ્રભુની પૂજાથી શું ફળ એ પ્રશ્ન ચર્ચાયો છે. વેદની અપૌરુષેયતાનું ખંડન કરાયું છે. આયુર્વેદમાં ડામ દેવાનો નિષેધ કરી રોગના નાશ માટે તેનું વિધાન કરાયું છે એ વાત રજૂ કરાઈ છે. દ્રવ્ય-સ્તવ અને ભાવ-સ્તવના અધિકારી કોણ છે એ પ્રશ્ન વિચારાયો છે. દ્રવ્યસ્તવ એ દાનધર્મરૂપ છે અને શીલાદિક ધર્મો ભાવ-સ્તવરૂપ છે એવું કથન કરાયું છે.

પ્રકાશન—જૈન સાહિત્યના મુકુટમણિસમાન થયપરિણા, હારિભદ્રીય ટીકા, યશોવ્યાખ્યા, સંસ્કૃત છાયા અને ગુજરાતી અનુવાદ તેમજ ખપપૂરતી સમજૂતી અને પ્રસ્તાવના તથા વિસ્તૃત વિષયમયી અને પદ્યાનુક્રમણિકા સહિત યોગ્ય સ્વરૂપમાં સત્વર પ્રકાશિત થતી ઘટે. આના કારણો હું નીચે મુજબ દર્શાવું છું:—

(૧) થયપરિણા એ દ્વિકૃતિવાય (દ્વિવાદ)ના મહત્વના વિભાગરૂપ પુવ્વગય (પૂર્વ-ગત)ના જે ચૌદ અંશો છે તેના એક અંશના પેટાઅંશરૂપ પાહુડ (પ્રાહુત)ના સારરૂપ છે. આમ આ આગમિક દોહન છે.

(૨) થયપરિણા ખૂબ ઉપયોગી છે એમ ન્યાયાચાર્ય શ્રી. યશોવિજય ગણી જેવાનું કહેવું છે.

(૩) થયપરિણા અત્યાર સુધી સ્વતંત્ર સ્વરૂપે પ્રકાશિત થઈ નથી એટલું જ નહિ પણ જે એ કૃતિમાં એને સ્થાન અપાયું છે એ બંને કૃતિઓ નામે પંચવત્સુગ અને પ્રતિભા શતકની સ્વોપજ્ઞ વૃત્તિ આજે વેચાતી મળે તેમ નથી.

(૪) થયપરિણાના સંપાદન પાછળ વિશેષ પરિશ્રમ કરવો પડે તેમ નથી.

(૫) થયપરિણા છપાવવાનો ખર્ચ કોઈ પણ સમૃદ્ધિ શાળી વ્યક્તિને અને સાધારણ સંસ્થાને પણ પોષાય તેવો છે. આ પરિસ્થિતિમાં શ્રી. હરિભદ્રસૂરિના ગ્રંથોના અનુરાગીને કે શ્રી. યશોવિજય ગણીના કૃતિકલાપના પ્રચારાર્થે પ્રયાસ સેવનારને અને ખાસ કરીને આ બંને મહારથીઓના સાહિત્યના પ્રેમીને કે જેમને સુવર્ણ અને સુગંધનો શુભ સંયોગ આ કૃતિના પ્રકાશન દ્વારા અનાયાસે પ્રાપ્ત થઈ શકે તેમ છે તેવી ધનિક વ્યક્તિને કે સાધન સંપન્ન સંસ્થાને પંચા કૃતિ ઉપર્યુક્ત સામગ્રી સહિત સમુચિત સંપાદન રૂપે ખનતી ત્વરાએ પ્રકાશિત કરાવવા માટે યોગ્ય પ્રયત્ન કરવા મારી સાદર વિનંતિ છે. જે એનો સ્વીકાર કરશે તો જૈન શાસનની અને સાથે સાથે એના ઉત્તમ સાહિત્યની પણ થોડી પરંતુ સંગીન પ્રભાવના—સેવા કરેલી ગણાશે.

૪. થયપરિણાની શ્રી. યશોવિજય ગણિકૃત વ્યાખ્યા જે પ્રતિભાશતકની સ્વોપજ્ઞ વૃત્તિમાં મળે છે તેને માટે મેં આ નામ યોજ્યું છે.

૫. આ કૃતિના જેવી મહત્વની કૃતિ નાણપરિણા (જ્ઞાનપરિણા) હશે એમ લાગે છે. એ કૃતિનો ઉલ્લેખ પંચવત્સુગ (ગા. ૧૩૧૩)ની સ્વોપજ્ઞ ટીકા (પત્ર ૧૮૯અ)માં છે. એ કૃતિ કોઈ સ્થળે સંપૂર્ણ મળે છે ખરી ?

‘શ્રી જૈન સત્યપ્રકાશ’નું

એકવીસમા વર્ષનું વિષય-દર્શન

પ્રાસંગિક નોંધ અને નિવેદન

વીસ વર્ષ પહેલાં	સંપાદકીય	૫૪
સંમેલનની સ્મૃતિ અંગે	પૂ. આ. શ્રી. ચંદ્રસાગરજી	૧
જૈન કથાસાહિત્યના	}	ડૉ. શાર્લોટે કાઉએ (સુભદ્રાદેવી) અંક-૫ પૃષ્ઠા પાનું-૩
પ્રોફેસર ડૉ. હર્ટલનો દેહાંત		
નિવેદન	સંપાદકીય	અંક ૮-૯-૧૦
		પૃષ્ઠા પાનું-૨
વિગ્નપિત	તંત્રી	અંક ૧૧ પૃષ્ઠા પાનું-૨

સાહિત્ય

જૈન શાસનમાં શ્રી. ભાગવતી દીક્ષાનું સ્થાન	પૂ. આ. શ્રી. વિજયજીજ્ઞાસુરીશ્વરજી	૫
શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના પૂર્વના ૨૬ ભવો	પૂ. સુ. શ્રી. મૃગેન્દ્ર મુનિ	૨૦
ક. સ. આ. શ્રીકેમચંદ્રસુરીશ્વરજીની દીક્ષા-કુંડલી	પૂ. સુ. શ્રી. દર્શનવિજયજી ત્રિપુટી	૩૩
દશ આશ્વર્થો	પો. શ્રી. હીરાલાલ ૨.	
	કાપડિયા એમ. એ.	૩૮-૭૦-૧૦૬
જૈનધર્મના ઉમદા તત્ત્વો રાજદરબારે પહેાળ્યાં હતાં.	શ્રી. મોહનલાલ દી. ચોકસી	૧૩૧
ભ. મહાવીરની પરંપરા	શ્રી. અમરચંદ માવજી શાહ	૧૪૫

પ્રતિકાર

‘શંકરાચાર્યના’ લેખનો પ્રત્યુત્તર	પૂ. પં. શ્રી. કનકવિજયજી	૨૮
એક આવશ્યક ખુલાસો	સંપાદકીય	૫૨
અમેરિકાના ટાઈમ પત્રમાં જૈન ધર્મગુરુઓને		
પૂજારી તરીકે ઓળખ્યા	ડૉ. શાર્લોટે કાઉએ (શ્રી. સુભદ્રાદેવી)	૭૪

તત્ત્વજ્ઞાન

કર્મ-મીમાંસા	માસ્તર ખુમચંદ કેશવલાલ	૪૩-૧૨૮-૧૮૫
--------------	-----------------------	------------

વાર્તા-કથા

કૂતરો ને સંન્યાસી	શ્રી. જયભિખ્ખુ	૧૭
રોહિણી	પૂ. સુ. શ્રી. નિરંજનવિજયજી	૮૩-૧૦૯
ચુંગલ ચિડિયા	સ્વામી પારસનાથ	૧૪૧

અંક : ૧૨]

એકવીશમા વર્ષનું વિષય-દર્શન

[૨૬૩

સોરઠનો સૂર્યો જણાશાહ

પૂ. સુ. શ્રી. જ્ઞાનવિજયજી

૧૬૧

પાંચ જનમની પ્રીત

શ્રી. રતિલાલ દીપચંદ દેસાઈ

૧૬૫

હું તો ભલો એકલો

”

૨૫૧

સ્તુતિ-સ્તોત્ર-છંદ-સ્તવન-ચૈત્યવંદનો

નાગોર નવ જિન મંદિર સ્તવન

શ્રી. ભંવરલાલ નાહટા

૬૭

ચતુર્વિંશતિ-જિન-સ્તવન

પૂ. પં. શ્રી. રમણીકવિજયજી મ.

૧૮૬

શ્રી ઋષભદાસજી કૃત પાંચ

તીર્થંકરોનાં પાંચ ચૈત્યવંદનો

પૂ. સુ. શ્રી. અભયસાગરજી મ.

૨૧૫

શ્રીકૃષ્ણમજિનસ્તવનમ્

પૂ. પં. શ્રી. ધુરંધરવિજયજી ગણી

૨૧૬

ઇતિહાસ-પુરાતત્ત્વ-સંશોધન

આપણા ‘આવશ્યક-સૂત્ર’માં ચાલતી અશુદ્ધિઓ

પૂ. પં. શ્રી. કલ્યાણવિજયજી :

૯

ઘીકાનેરકા ત્રૈલોક્યદીપક પ્રાસાદ

શ્રી અગરવંદજી નાહટા

૨૩

ક૦ સૂરચંદ્ર રચિત સ્થૂલભદ્ર ચરિત્ર-

પ્રશસ્તિ

શ્રી ભંવરલાલજી નાહટા

૪૧

મહાહટગચ્છકી કાલિકાચાર્ય કથા—

પ્રશસ્તિ

શ્રી અગરવંદજી નાહટા

૪૭

મહાહટા ગચ્છ

પૂ. સુ. શ્રી. દર્શનવિજયજી ત્રિપુટી ૫૬-૧૮૭

પ્રતિક્રમણ-પ્રભોધ દીકાની શુદ્ધિ-વિચારણા

શ્રી. લાલચંદ્ર ભ. ગાંધી ૫૭-૭૮-૧૦૧

-૧૨૫

ક્રકર ફેરુ રચિત ગણિતસાર કૌમુદી એક

અદ્વિતીય જ્ઞેન ગ્રંથ

પૂ. સુ. શ્રી. કાંતિસાગરજી

૫૯

મદન રચિત સીમંધર સ્તવનમેં

ઐતિહાસિક ઉલ્લેખ

શ્રી અગરવંદજી નાહટા

૬૫

ક. સ. આ. શ્રી. હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજીની દીક્ષા—

કુંડલીમાં સુધારો

પૂ. સુ. શ્રી. દર્શનવિજયજી ત્રિપુટી ૬૯

તેરાપંથ સમીક્ષા

પૂ. પં. શ્રી. ધુરંધરવિજયજી ગણી ૭૬-૯૮-

૧૨૩-૨૦૮-૨૨૭

સિંહસ્થ ગુરુ

પૂ. સુ. શ્રી. જ્ઞાનવિજયજી ત્રિપુટી ૯૦

ક્રકર ફેરુ રચિત મુદ્રાશાસ્ત્રનો અદ્વિતીય

જ્ઞેન ગ્રંથ

પૂ. સુ. શ્રી. કાંતિસાગરજી ૯૩-૧૦૩-૧૫૪

વિદ્વદ્વર્ય શ્રી સુમતિવિજય

શ્રી અગરવંદજી નાહટા

૧૧૭

અજમેરના ચૌહાણ રાજાઓ સાથે

જ્ઞેનાચાર્યોનો સંબંધ

શ્રી. અગરવંદજી નાહટા

૧૩૩

અષ્ટાપદતીર્થ-ઇતિહાસ

પૂ. સુ. શ્રી જ્ઞાનવિજયજી ત્રિપુટી ૧૪૯-૧૭૫

૨૦૨-૨૨૧

૨૬૪]

શ્રી. જૈન સત્ય પ્રકાશ

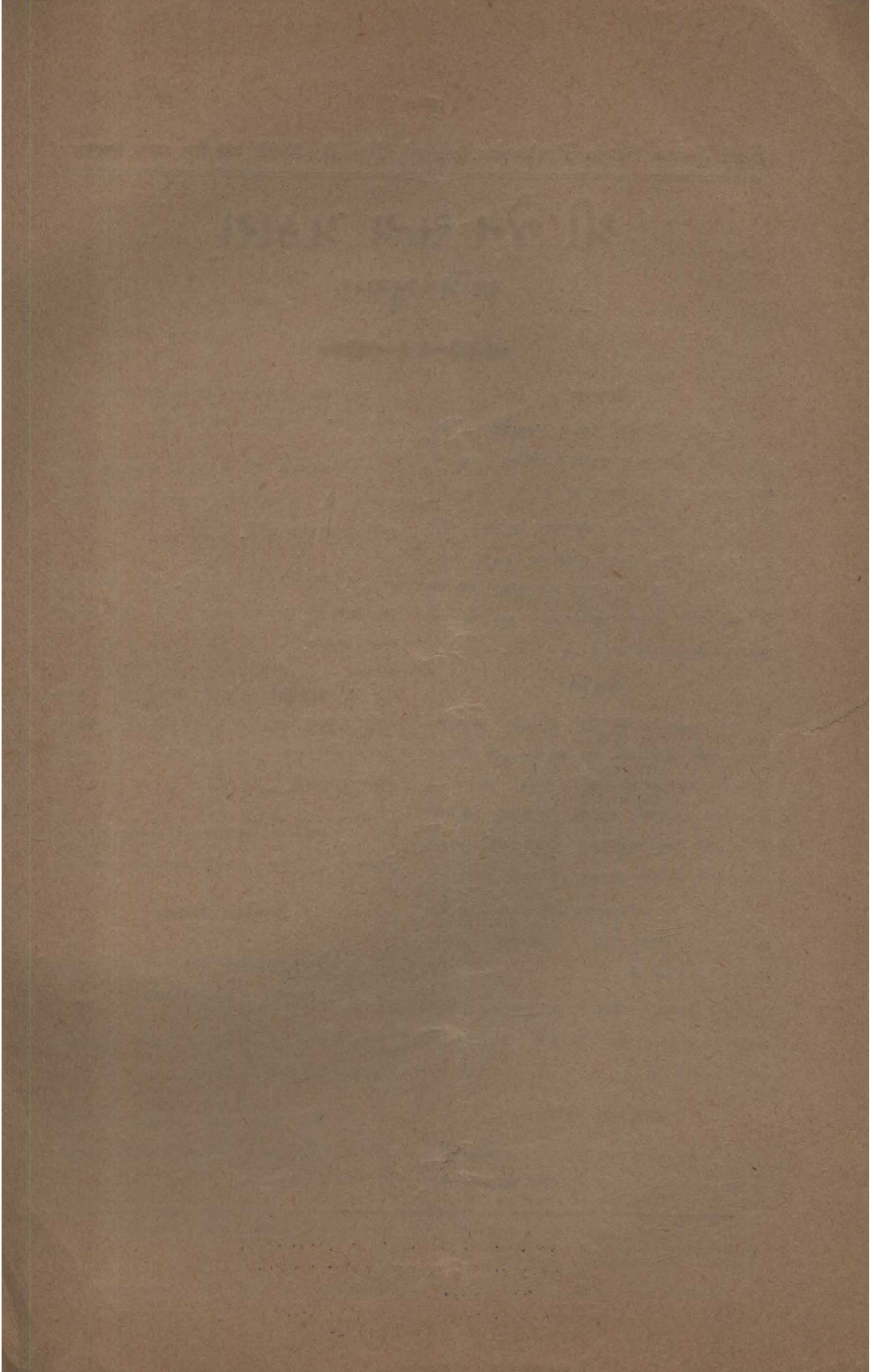
[વર્ષ : ૨૧

વચ્ચઈ-ચિન્તામણિજી મન્દિરકે અમિલેલ	શ્રી. મંચરલાલજી નાહટા	૧૬૫
અષ્ટ-મંગલ-ચિત્ર-રતવ	પ્રો. હીરાલાલ ર. કાપડિયા એમ. એ.	૧૮૦
વાચક યશોવિજયની ચોવીસીઓ	"	૨૧૧
દક્ષિણના જૈનો અને જૈન ધર્મ	શ્રી મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી	૨૨૪
ઉડિસાનાં મંદિરો	પૂ. મુ. શ્રી. દર્શનવિજયજી ત્રિપુટી	૨૨૯
દિક્ષપટ ચૌરાસી ભોલ પ્રત્યુક્તિ:		
(૮૪ ભોલવિચાર) રેખાદર્શન	પ્રો. હીરાલાલ ર. કાપડિયા એમ. એ.	૨૩૩
તારંગા વિશે એક પત્ર	પૂ. પં. શ્રી. રમણીકવિજયજી	૨૪૧
ટેલિવિઝન	પૂ. મુ. શ્રી. દર્શનવિજયજી ત્રિપુટી	૨૪૮
થયપરિણા (સ્તવપરિણા) અને એની		
યશોવ્યાખ્યા	પ્રો. હીરાલાલ ર. કાપડિયા, એમ. એ.	૨૫૯

પ્રકીર્ણ

પ્રતિનિધિત્વધારી સંસ્થાના આગેવાનોને	શ્રી. મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી	૭
શિલ્પીઓની રખલનાનો નિવેડો લાવો	પૂ. શ્રી. કલ્યાણવિજયજી	૨૬
જીવંત ખંડેર	પૂ. મુ. શ્રી. ચંદ્રપ્રભસાગરજી	૨૭
શ્રી. શંકરાચાર્ય વિશે બે સમર્થ		
વિદ્વાનોના અભિપ્રાયો	સંપાદકીય	૩૨
યૌવન	પૂ. મુ. શ્રી. ચંદ્રપ્રભસાગરજી	૪૯
જૈન મુનિનો વેશ ક્લિષ્ઠતા પરદા પર	શ્રી. જયભિખુ	૫૧
દાક્ષાનો પ્રશ્ન સામાજિક નહિ કિન્તુ		
શુદ્ધ ધાર્મિક જ છે.	પૂ. આ. શ્રી. વિજયજીખૂસરિજી	૫૩
માન ગળે તો જ્ઞાન મળે	પૂ. મુ. શ્રી. ચંદ્રપ્રભસાગરજી	૭૩
ભોગનો પરિવાર	"	૯૭
જ્ઞાની અને સમજદાર	મહાત્મા ભગવાનદીન	૧૨૧
ત્રમણ જીવનનું ધ્યેય	ડૉ. વાસુદેવશરણ અગ્રવાલ	૧૬૯
રાષ્ટ્રપતિજીકા માષણ		૧૭૦
સાધના દ્વારા સિદ્ધિ	પૂ. મુ. શ્રી. ચંદ્રપ્રભસાગરજી	૧૮૩
સમાપનાનું મહાપર્વ શ્રી. પર્યુષણપર્વ	પૂ. મુ. શ્રી. રૂચકવિજયજી	૨૧૭
'શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ'ને ચાલુ		
રાખવા માટે શું કરવું જોઈએ	શ્રી. જૈન	૨૧૭

Shri Jaina Satya Prakasha, Regd. No. B. 3801 શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

અંગે સૂચના

યોજના

૧. શ્રી. જૈનધર્મ સત્ય પ્રકાશક સમિતિ દ્વારા 'શ્રી. જૈન સત્ય પ્રકાશ' માસિક ૧૬ વર્ષ થયાં પ્રગટ કરવામાં આવે છે.

૨. એ સમિતિના આજ્ઞવન સંરક્ષક તરીકે રૂ. ૫૦૦૦ આં દાતા તરીકે રૂ. ૨૦૦૦ આં સદસ્ય તરીકે રૂ. ૧૦૧૫ રાખવામાં આવેલા છે. આ રીતે મદદ આપનારને કાયમને માટે માસિક મોકલવામાં આવે છે.

વિનંતિ

૧. પૂજ્ય આચાર્યોદિ મુનિવરો અતુર્ભાસનું સ્થળ નક્કી થતાં અતે શેષ કાળમાં જ્યાં વિહરતા હોય એ સ્થળનું સરનામું માસિક પ્રગટ થાય એના ૧૫ દિવસ અગાઉ મોકલતા રહે અને તે તે સ્થળે આ માસિકના પ્રચાર માટે ગ્રાહકો બનાવવાનો ઉપદેશ આપતા રહે એવી વિનંતિ છે.

૨. તે તે સ્થળોમાંથી મળી આવતાં પ્રાચીન અવશેષો કે ઐતિહાસિક માહિતીની સૂચના આપવા વિનંતિ છે.

૩. જૈનધર્મ ઉપર આક્ષેપાત્મક લેખો આદિની સામગ્રી અતે માહિતી આપતા રહે એવી વિનંતિ છે.

ગ્રાહકોને સૂચના

૧. "શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ" માસિક પ્રત્યેક અંગ્રેજી મહિનાની ૧૫મી તારીખે પ્રગટ થાય છે.

૨. આ માસિકનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩ ત્રણ રૂપિયા રાખવામાં આવ્યું છે.

૩. માસિક વી. પી. થી ન મંગાવતાં લવાજમના રૂ. ૩૦ મનીઓર્ડર દ્વારા મોકલી આપવાથી અનુકૂળતા રહેશે.

૪. આ માસિકનું નવું વર્ષ દિવાળીથી શરૂ થાય છે. પરંતુ ગ્રાહક ગમે તે અંકથી બની શકાય.

૫. ગ્રાહકોને અંક મોકલવાની પૂરી સાવચેતી રાખવા છતાં અંક ન મળે તો સ્થાનિક પોસ્ટ ઓફિસમાં તપાસ કર્યા પછી અમને સૂચના આપવી.

૬. સરનામું બદલાવવાની સૂચના ઓછામાં ઓછા ૧૦ દિવસ અગાઉ આપવી જરૂરી છે.

લેખકોને સૂચના

૧. લેખો કાગળની એક તરફ વાંચી શકાય તેવી રીતે લખવાની મોકલવા.

૨. લેખો મુદ્દાસર અને વ્યક્તિગત ટીકાઓ મોકલવા નેહ એ.

૩. લેખો પ્રગટ કરવા ન કરવા અને તેમાં પત્રની નીતિને અનુસરીને સુધારાવધારો કરવાનો હક તંત્રી આધીન છે.

મુદ્રક : ગોવિંદલાલ જગશીભાઈ શાહ, શ્રી શારદા મુદ્રણાલય, પાનકોર નાકા, અમદાવાદ.

પ્રકાશક : ચીમનલાલ ગોહળદાસ શાહ.

શ્રી. જૈનધર્મ સત્ય પ્રકાશક સમિતિ કાર્યાલય, જેશિંગભાઈની વાડી, ધીકાંટા રોડ-અમદાવાદ.